

VII D

UNIVERSITETETS INSTITUT FOR
EUROPÆISK FOLKELIVSFORSKNING

TORBEN KLINTING

**FISKERNE
VED NYMINDEGAB**

VIGGO NIELSENS BOGHANDEL - NR. NEBEL
I HOVEDKOMMISSION HOS G. B. N. F's KOLDING-AFDELING

711 9

FISKERNE VED NYMINDEGAB

UNIVERSITETETS INSTITUT FOR
EUROPÆISK FOLKELIVSFORSKNING

FISKERNE
VED NYMINDEGAB

AF
TORBEN KLINTING

VIGGO NIELSENS BOGHANDEL

N. NEBEL

MCMXXVII

IHOVEDKOMMISSION HOS G. B. N. F's KOLDING-AFDELING

INDHOLD:

Forord af Dr. phil. A. C. Johansen

Forfatterens Forord

1. Nymindeskab	Side	11
2. Gammelt Havfiskeri	„	15
3. Bod og Bodlag	„	19
4. Baad og Baadelag	„	26
5. Drejerne	„	34
6. Fiskerpigerne	„	49
7. Fiskerne paa Havet	„	55
I. I roligt Vejr	„	55
II. I uroligt Vejr	„	64
III. I Havsnød	„	75
8. Fiskerne paa Landet	„	89
I. Ved Landbruget	„	89
II. Ved Redskaberne	„	91
III. I Opblæst	„	98
9. Fiskehandelen	„	105
I. Salg til Bønderne	„	105
II. Salg til Salterierne	„	107
III. Salg af saltet og tørret Fisk ...	„	111
10. Fiskeriets Tilbagegang	„	116
11. Dortha og hendes Sange	„	120

Forord.

Den bekendte Dr. phil. A. C. Johansen (Dansk Biologisk Station) har efter Gennemlæsning af Manuskriptet til denne Bog udtalt:

Lærer Klintings Bog: „Fiskerne ved Nymindegab“, indeholder en Mængde Oplysninger vedrørende Fiskeriet ved Nymindegab i tidligere Tid, særlig i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Disse Oplysninger, der er indsamlet med Omhu og Sagkundskab, er velkomne Bidrag til vort Fiskeris Historie. Ved Siden heraf indeholder Hr. Klintings Bog en Række Skildringer af Fiskernes daglige Liv og Færden i Egnen omkring Nymindegab. Disse Skildringer, der nærmest maa ses under Synspunktet: Folkeminder, har dels en almindelig kulturhistorisk Interesse, dels en speciel lokalhistorisk Interesse for Betolkningen i den paagældende Egn.

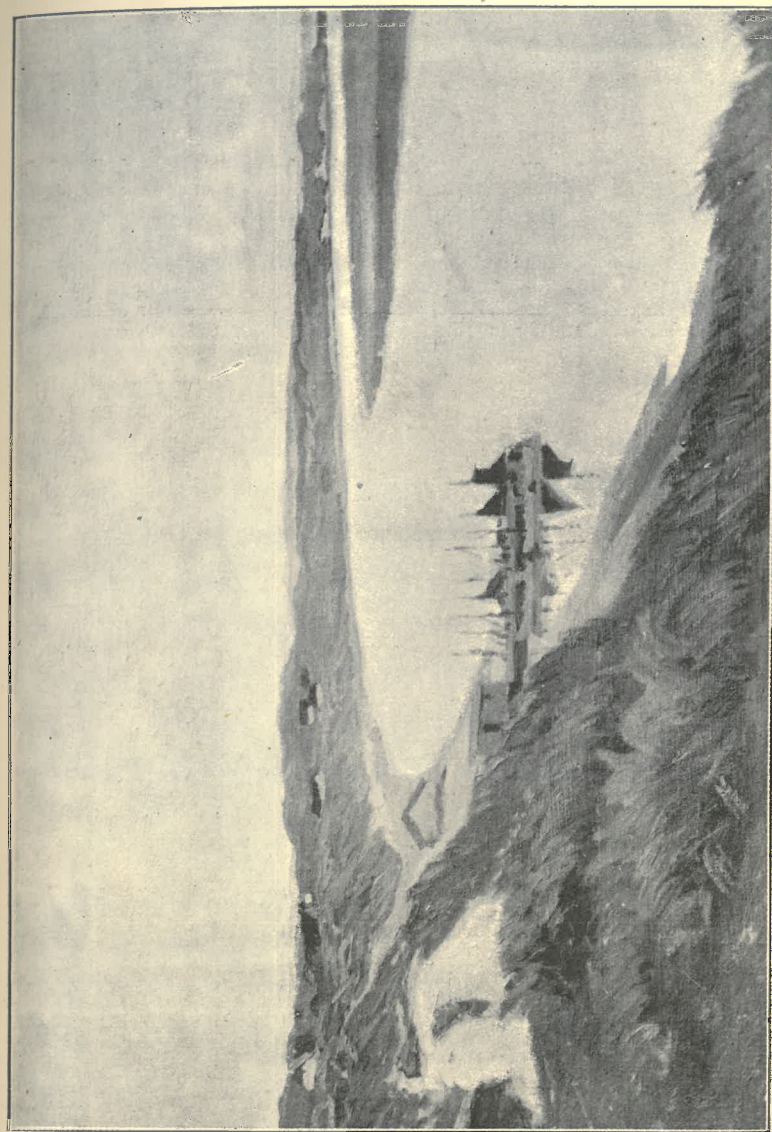
HELLERUP, d. 18, November 1926.

A. C. Johansen.

BILLEDET

er en Gengivelse efter et Maleri af Kunstmaler Johs. V. Kristensen. Man ser Nymindegab fra Lodsbergerget, som det ser ud i 1924, dog med Undladelse af Dæmningen.

Mod Syd ses Villaer paa Skrænten, hvor Boderne laa, og under dem ses Strømløbet, som her dannede en naturlig og sikker Havn for Fiskerbaade og mindre Handelsskibe.

Forord.

Fiskeriet ved Nymindegab, som det drevs i Aarene 1865—70, og som det fortsattes til Aarhundredets Slutning, da Besejlingsforholdene, det engelske og tyske Trawlfiskeri og Kutterfiskeriets Opblomstring i Esbjerg samt flere andre medbestemmende Aarsager tvang vore Fiskere til at holde op, forsøger jeg at skildre. — Jeg skriver, hvad jeg selv har oplevet, hvad jeg har hørt af troværdige Mænd og Kvinder i Egnen, og hvad jeg har fundet i Kirkebøger, i Bøger, Blade og Tidsskrifter. — De Virkelighedsbilleder med Lys og Skygge, som jeg drager frem for at skildre Fiskerne i deres farefulde Gerning, deres Tankegang, Tro og Digtning, haaber jeg kan yde et lille Bidrag til bedre Forstaaelse af Vestjyllands Kystboere, Søfolk og Fiskere, der tillige var Egnens Gaardmænd, Husmænd og Haandværkere.

Forf.

Nymindegab.

Nymindegab bruges i tre forskellige Betydninger, som her nærmere skal omtales.

1. *Nymindegab* betegner Ringkøbing Fjords Udløb i Vesterhavet, Munden i Strømløbet, det Sted, som af Fiskerne betegnes med Udtrykket »æ Ud'e-Gaf«.

Ved Udløbet forstaar man, at Fjordens Vand i Ebbetiden strømmer ud i Havet, ligesom man ogsaa derved antyder, at Skibene gaar gennem Udløbet ud i Havet. — Indløbet antyder, at Havvandet i Flodtiden og under vestlige Storme strømmer ind i Ringkøbing Fjord, fylder den og under vedvarende Højvande frembringer Oversvømmelser paa Enge og Marker. Naar Søfolk og Fiskere taler om Indløbet, mener de dermed det Sted, hvor Skibene gaar fra Havet ind i Strømløbet.

Nymindegab, Udløbet, har stadig haft Tilbøjelighed til at vandre mod Syd. Det har altid været iagttaget af Søfolk og Fiskere, og det ses den Dag i Dag. Historiske Efterretninger og gamle Kort siger det samme.

I det lærde Værk: »Om Forandringer i Ringkøbing Fjords Fauna« af Dr. phil. A. C. Johansen (1913) faar vi Besked om Gabet Vandring imod Syd i Tiden fra 1650 til 1845. Vi ser, at det har flyttet sig ca. 2 Mil, og vi læser S. 21:

»Ved Aaret 1650 laa Nymindegab Nord for Tipperhalvøen, omtrent ved Gl. Vinterlejebanke. Ved Aar 1700 laa det i Følge Rambusch (1900 P. 156—157) ved Klithaen, eller omtrent ved Bjerregaard By; ca. 1800 laa det lige ud for Sønder Gødel, og 1845 naaede det saa langt mod Syd som ud for Hovstrup i Lønne (skal være Henne Sogn).«

Havet bryder ned, og det bygger op, og Strømløbet ud fra Fjorden og ind i Fjorden gør det samme. Under Storm og Højvande indtræder meget synlige Forandringer. Da flyttes der om paa Sandmasserne, og man taler ikke om Læs men om Tønder Land, om Sandklitter, som bortskylles, om Grunde, som uddybes til sejlbare Løb, og om ældre Løb, som fyldes med Sand og hvorpaa der dannes ny Klitter. Tit har Gabet lukket sig selv ved, at der har dannet sig Sandbarrer i Udløbet eller udenfor det, saa ikke engang de smaa Fiskerbaade kunde gaa ud og ind. I Reglen hjalp Naturen sig selv, og naar Vandstanden i Fjorden steg, gennembrød Vandet i Fjorden Forhindringerne i det gamle Løb eller dannede sig et nyt Løb. Flere Gange har Egnens Befolkning gennemgravet Landtangen og altsaa flyttet Gabet mod Nord. En af de heldigste Gennemgravninger skete ud for Nordmandskrogen, der er en stor og dyb Bugt i Strømløbet og har Navn efter de mange norske Skibe, som engang laa der. 1892 flyttedes Udløbet til Nordmandskrogen.

2. *Nymindegab* kaldes selve Strømløbet mellem Fjorden og Havet. Det tjente i hele forrige Aarhundrede som Havn for Fiskerbaade (Havskibe) og

mindre Handelsskibe, som naar Lægterne tog en Del af Ladningen, kunde sejle helt op til Ringkøbing. Det havde forskellig Længde i Forhold til, som Udløbet flyttede sig mod Syd, og det var en tryk og sikker Havn, som Naturen havde dannet. Vanskelighederne bestod i at komme ind og ud fra Haven. Foruden Faren ved det smalle Løb, der tit havde forskellig Dybde og forandredes i Storm og Højvande, var der en anden betydelig Fare. Strømløbet havde Hovedretningen Sydvest—Nordøst. Naar Skibene, som tit gik ind under en Kuling af Nordvest, naaede ind i Strømløbet, maatte Roret lægges om, saa Skibet kom til at gaa ind i nordøstlig Retning. Da maatte det gaa med Siden til Søerne, og da krængedes det tit saa stærkt, at det kuldsejlede.

I det meste af Strømløbet mellem Pampos og selve Udløbet var der dybt Vand og god Ankerplads. De fleste Handelsskibe søgte hen under Lodsbyrget, og i Nordmandskrogen laa ogsaa en Del. Fiskerne lagde deres Havskibe til Land under den høje Skrænt Syd for Lodsbyrget. Der kunde de sejle tæt ind til Landet, og der var en bred Strandbred, hvorpaa der kunde køres. Hvert Foraar blev Vejen, der førte ned til Gabsiden, og som kaldtes »æ Opræk«, udbedret og strøet med Helme og Lyng. Foruden den fælles Kørevej gik der Sti ned til Gabsiden fra hvert enkelt Skibs Boder.

Om Vinteren tjente Gabsiden som Dok for Handelsskibene og for Fiskerbaadene. Der blev de efterteret og udbedret til Foraarets og Sommerens Sejlads.

3. *Nymindegab* kan ogsaa betegne Byen, som er

vokset op ved Strømløbet. Før 1865 var der kun faa Huse foruden Kroen. Det gamle Lodshus paa Lodsbjerget var næsten overføget med Sand. Det havde oprindelig ligget i Bjaalund, nær ved Gødelen, ikke det Udløb som nu fejlagtigt kaldes Gødelen, men som blot er Løbet ud for Gødelen, der er et Strømløb Nord for »Hennegaards Øde« og Skel mellem Ribe og Ringkøbing Amt. Da Udløbet vandrede mod Syd, fulgte Lodsens og hans Hus med.

Byen Nymindegab hører til Lønne Sogn og er nu et yndet og søgt Badested med Gæstgivergaard og mange Villaer. Folk, som vil nyde den herlige Natur, rige Folk, Kunstmalere, Digtere og Forfattere, Jægere og Friluftsmennesker tilbringer deres Ferier ved Nymindegab pr. Nr. Nebel.

Efter Indholdet af det, som herefter omtales, vil det forhaabentlig fremgaa med tilstrækkelig Tydelighed om Nymindegab betegner Indløbet, Strømløbet eller Byen. Egnens Befolkning tager ikke fejl og bruger meget sjælden Ordet Nymindegab. Ordet er for langt og for trangt og det lyder for højtideligt. Skal det fremhæves, at Talen er om Strømløbets Munding, da siges »æ Ud'e-Gaf«. Om Strømløbet siges »æ Gaf«, og tales der om Byen, nævnes Manden eller Huset med Tilføjelsen »ve æ Gaf«.

2. Gammelt Havfiskeri.

I det foran nævnte Værk af Dr. A. C. Johansen gives der nogle sparsomme Oplysninger om Havfiskeriet i det 17., 18. og 19. Aarhundrede. Der anføres saaledes efter Markbogen (Matrikulsarkivet) 1683:

Lønne By, Lønne Sogn:

»Bruger Fiskeri i Stranden med Flynder, Rokker og Torsk, saa og Hvilling og Aal. Til samme Deres Fiskeri, som berettes, bruger hele Lønne Sogn kun 2. Baade, af hvilke tvende Baade de giver aarlig til Amtmanden paa Riberhus 7 Slettedaler« (S. 25.)

Holmsland, Sønderklit, Havrvig Aargab, Sønder Lyngvig, Klegod, Søndervig, Hovvig:

»De beboende er Fiskere, som undertiden, naar smukt Vejrlig er, bruger Fiskeri med Kroge paa Stranden (d: i Vesterhavet). Deres Baade bestaar af fire Aarer og ingen Sejl. Til samme Baades Udredning participerer (deltager) af Borch, Lønborg og Holm Lands Sogne. Maa med stor Besværlighed hver Gang de ud- og indgaar, bjerge Baadene af Havfaldet, ligesom ingen Havn for dem er« (S. 25).

»I det 18. og Begyndelsen af det 19. Aarhundrede

udvikledes Havfiskeriet fra Holmslands Klit og Nymindegab stærkt. Hald angiver (1833), at der paa Holmslands Klit fandtes 15 Havbaade med 118 Mands Besætning, og at der desuden fra Nymindegab drevs Havfiskeri med nogle og tyve store Havbaade« (S. 26).

Gamle Folk i Egnen omkring Nymindegab ved endnu at fortælle om Havfiskeriets Betydning og Udvikling i første Halvdel af forrige Aarhundrede.

Graverne er en gammel Benævnelse paa Ees-pigerne, Fiskerpigerne, og Navnet stammer fra, at indtil Aarhundredets Begyndelse brugtes Sandorme som Mading. Pigerne gravede dem op ved Gødelen og der omkring, bar dem hjem og satte dem paa Krogene. Sandormene forsvandt, nogle mente paa Grund af et Par meget strenge Vintre i 1812-13. Men nu kom Silden frem, og store Stimer gik ind og ud gennem Gabet. Sildevoddet blev større og bedre. Vodfiskeriet bidrog meget til, at der kom Fart i Havfiskeriet, og det havde vist sig, at Havet havde Rigdom paa Fisk. Der blev lavet flere og bedre Redskaber, og det vigtigste var maaske nok, at Fiskerne fik en bedre og større Baad med Mast og Sejl. I Strandbyerne baade Syd og Nord for Nymindegab byggedes de saakaldte »Havskibe«. De krævede et større Mandskab, først bestod et Baadelag af seks, siden af syv Mand.

Nu kunde Fiskerne vove sig længere ud fra Kysten, og der fiskede de i Regelen bedst. De smaa Baade, tit gamle, skrøbelige Skibsbaade uden Mast og Sejl, benyttedes kun af Beboerne i Strandbyerne, der

fiskede til eget Brug og gik sammen, 3 a 4 Mand, i meget godt Vejr, hver med et Par Bakker, som blev sat fra Landet og ud efter.

Det kom Fiskeriet meget til Gode, at Nymindegab dannede et trygt og sikkert Fiskerleje. Fiskerne havde lidt under de mange Ulemper ved at gaa ud fra Strandbredden. Det var vanskeligt at faa Baaden sat ud, og den maatte efter en Havtur atter slæbes op fra Havstokken, for at den ikke under Søgangen skulde hugge i den og ødelægges.

Besejlingsforholdene ved Nymindegab var tilmed meget heldige, og da Fiskerne havde opdaget de betydelige Fordele, der opnaaedes ved i Fisketiden at flytte hen til Nymindegab, fik Fiskerlejet der en enestaaende Betydning for Egnens Befolkning.

Fiskerne var ikke en Stand for sig. Folk i Sognene, som laa i Nærhed af Nymindegab og omkring Ringkøbing Fjord, drev Fiskeri ved Siden af andre Næringsveje, nogle som Bifortjeneste, andre som en Hovednæringsvej. Det var mest Bønderne, som tillige var Fiskere. Baadføreren var tit en Gaardmand, og næsten alle gifte Fiskere var enten Gaardmænd, Husmænd, Baadebyggere eller andre Haandværkere. Ogsaa unge Karle og Piger tilbragte nogle Maaneder ved Fiskeriet. Selv om Nettofortjenesten kun blev meget lille, droges dog ældre og yngre hen til det raske, men farefulde Liv, og mangel en Familiefader fandt en stor Betydning i, at Hjemmet blev forsynet med rigelig og god Fisk til den daglige Husholdning.

Smaaabaade fra Kysten holdt ikke op med at gaa ud, skønt Tilslutningen til Fiskerlejet ved Nyminde-

gab voksede. Fiskeriet har kostet mange Mennesker Livet, men Fiskerne mente nu, at Faren var mindre, da Skibet var blevet større. Det var maaske en Vildfarelse, og vist er det, at Fiskerne nu vovede sig længere ud og ikke var saa bange for at gaa ud i uroligt Vejr. De smaa Baades Tid var forbi. Det var kun et Spørgsmaal, naar den sidste Baad blev lagt op. —

Saa langt hen i Tiden som ved Aar 1850 fandtes der endnu Boder ud for Henneby, der ligger en halv Mil fra Havet, og der var da et eller to Baadelag. Boderne var i Stil og Form som de, der rejstes ved Nymindégab. Der var Fiskerpiger og Drejere, og der var de uundværlige »Levvere«, Løbere, som løb omkring i Nabosognene og falbød Fiskene. Naar Bønderne kom til Henneby for at hente Fisk ved Havet, spændte de fra hos Strandfogden. Hestene blev fodret, og Manden nød Gæstfrihed. Man gik op paa en af de nærmeste Sandklitter og saa i Vest. Naar Kurvene var hejst paa en Stolpe, der stod ved »æ Buebjerre«, Bjerget, som Boderne laa ved, betød det, at nu var Fiskerne i Land, og nu maatte Bønderne komme med deres Vogne og hente Fangsten. Det var kun smaa Priser, der opnaaedes, men Klæder og Fødevarer stod i tilsvarende Priser. Der betaltes kontant, og Strandfogden var Kasserer. Han gemte Pengene i en lille Pose, og hans Bank eller Sparekasse var et hemmeligt Rum i Kælderen. Et Aar, da Pengene skulde deles, havde han en halv Skæppe Sølv- og Kobbermønter.

3. Bod og Bodlag.

Fiskerboden er sikkert en Levning af en meget gammel Bygningsmaade, simpel, men praktisk og billig.

Den er selvfølgelig gennem Aarene bleven bedre og mere skikket til Bolig for Fiskerne, men dens Grundform er uforandret.

Den Bod, som her omtales, er af Form, Størrelse og Indretning som de, der almindelig benyttedes ved Nymindégab i Aarene 1865--70. Paa Frilandsmuseet i Lyngby ses en Bod fra Nymindégab.

»Æ Bue« blev Boden kaldt. Den lignede Taget af et gammelt Hus paa Landet. Man saa lignende Huse i Hedeegnene og ved Huse og Gaarde i Vestjylland. De kaldtes Knohuse, og de brugtes til Brændsel og til Gemmested for Fiske- og Avlsredskaber.

Til en Fiskerbod benyttedes seks Kobbelt Spændtræer. Hvert Spændtræ var ca. seks Alen. De tømredes i en Spidsvinkel, og Bodens Bredde blev ca. 7 Alen. Spændtræerne dannede 5 Fag à 2 Alen.

Bodens Gulvflade blev saaledes 7×10 Alen eller $70 \square$ Alen. En Hanebjælke blev anbragt i hvert Kobbelt Spændtræer $2\frac{1}{2}$ —3 Alen over Gulvet — Spændtræerne blev i Reglen anbragt paa nedrammede Bjælkeender, der stod i Linie med Jord-

overfladen. — Der brugtes Lægter som til almindelige Huse, og Taget bestod mest af Helme og Lyng. Rør brugtes ogsaa, men de tillod Vinden at trænge igennem, saa Boden blev kold. Desuden raadnede Rørene, naar de blev tilføjet med Sand. Helmen dannede det luneste, billigste og solideste Tag. Den kunde plukkes paa de Sandklitter, som var ved Fiskerlejet, og den kostede intet. De gamle Boder var de luneste, fordi Sandet var trængt ind i Taget paa dem, hvorfor Vinden ikke kunde trænge igennem.

Boden blev bygget i Retning af Syd og Nord. Den dannede et Rum, der tjente som fælles Dagligstue og som Arbejdsrum for Fiskerpigerne. Den var tillige Køkken og Spisestue, og den var Sovekammer for de 4—5 Personer, der var i »Bue« sammen og udgjorde »æ Buelau«, Bodlaget. Indgangsdøren er i Bodens Sydende i Midten af Gavlen. Over Døren sidder 4—5 smaa Ruder. I Storm og Regnvejrskage, naar Døren maa lukkes, bliver Boden kun sparsomt oplyst. Døren er $2\frac{3}{4}$ Alen høj og $1\frac{1}{4}$ Alen bred. Den er samlet af høvlede Bræder, og den slaar ud og til højre Side, om imod Skorstenen. I Dørens øverste Halvdel er en Luge, $\frac{1}{4}$ af selve Døren. Denne Luge slaar ogsaa ud til højre og staar næsten altid aaben.

I Bodens første Fag og til venstre for Indgangen er Skorstenen, og kun til denne er der anvendt Mursten. Arnen er nede ved Jordoverfladen, og paa den ses forskellige Kogekar paa Trefod. Den lille lave Skorstenspipe rager op af Tagets Sideflade til venstre for Indgangen. Ved Siden af Skorstenen — i samme Fag men ind under det skraa Tag —

er et lille Rum til Brændsel, der mest bestaar af strandet Træ, som er kløvet og slaet i Stykker. — Til højre for Indgangen og i første Fag har den store Øltønde Plads.

De tre næste Fag udgør det egentlige Arbejds-, Spise- og Opholdsrum. Der bliver kun kneben Plads, da de skraa Ydervægge hindrer et voksent Menneske i frit at bevæge sig i mindst Halvdelen af Rummet. Ved Ydersiderne og ind under de skraa Vægge staar Kister og Kasser, og der hænger Klæder, Støvler og Redskaber. Der er ogsaa gerne en Køje, hvor der sover en Fisker eller en »Drejer«.

Er Pigerne optaget af deres Arbejde, sidder de midt paa Gulvet paa smaa Skamle. Paa større Skamle har de deres Bakketrug, Line og Ees (ituskaarne Sild til Mading). Er de færdige med »o ees«, at sætte Mading paa Krog, og Bakkerne er bragt over i »æ Fællesbue«, Fællesboden, da holdes der Rengøring. Hænderne vaskes, Boden fejes, og Gulvet — løse Bræder lagt paa Sand — strøes med Sand. Skamle skures, tørres og sættes paa Plads, og naar saa Fiskerpigerne har skiftet Tøj og taget deres Haandarbejde frem, kan der se helt pynteligt ud i en Fiskerbod.

I nogle Boder ses et fælles Klædeskab, og Kvinderne har altid deres »Kandskaf«, et Skab til Kaffe-kander, Thepotter, Kopper, Tallerkener, Flasker, Glas, Knive, Gafler m. m. Det lille Spisebord staar paa langs i Boden og længst oppe. Omkring det staar smaa, skurede Træskamle og Kister.

Det inderste — nordligste — Fag er fraskilt med en tre Fod høj Skillevæg af Træ. En lidt højere

Tværvæg deler dette Fag i to Rum, som benyttes til Sengesteder. Sengen til højre er Fiskernes, og den til venstre er Kvindernes. I Bunden af Sengen er Halm, allernederst dog Helme eller Lyng. — Der bruges tykke, uldne Dynner og graa eller hvide, uldne »Hørkleer«, Lagner. Sjældent bruges Linned og Lagner af Blaarlærred. Fiskerne bruger uldne Skjorter, blaa eller hvide. Trøjer og Underbenklæder er enten strikket af Uldgarn eller syet af hvidt, let stampet Vadmæl. Strømperne er lange og tykke og naar op over Knæet. Fiskernes Underbeklædning er altid mærket med syede Bogstaver.

Fiskerpigerne kappes om, hvem der kan fremvise den reneste og kønneste Bod, og hvem der kan være mest opfindsom med Hensyn til Udsmykningen. Størst Flid bliver der gjort paa »æ Sul«, en Stolpe eller et bredt Fjæl, som er fastgjort til yderste Side af Sengefjælene. Sulen bliver tapetseret med Papir af lys Farve og derefter overhængt med Billeder, Fotografier, Uhre og Nipsgenstande. Øverst paa Sulen er en eller flere Hylder, hvor der er Plads til mange Pyntesager.

Til et Baadelag hørte tre Boder, som laa ved Siden af hverandre med kun en Gang imellem. I stille Vejr kunde Folkene i en Bod tale med Folkene i en anden. Fiskerne kunde ligge i deres Senge og og træffe Aftale om Tiden, naar de skulde tage ud, og Fiskerpigerne lagde Planer for deres Arbejde. Man gik frit ud og ind hos hverandre. Spøg og Løjer vekslede med Hverdagslivets Alvor. De ældre opdrog paa de yngre, og selv om Talen tit var lidt grov, Billederne prægede af Omgivelserne, og

Lærestregerne meget følelige, saa tilgaves alt, naar man forstod, at Hensigten var at danne dygtige Fiskere og Fiskerpiger.

Folkene var sunde og stærke. Læge og Medicin var saa godt som ukendt. Kun raske Folk rejste til Fiskerlejet i Foraarsiden og befandt sig vel ved at bo i de noget utætte og luftige Boder. Der var Sundhedsvedtægter, og der vaagedes over, at de overholdtes. Bodmøddingerne med Fiskeaffald maatte fjernes til bestemte Tider, og paa Gabsiden, hvor der laa store Dynger af Fiskehoveder og Indvolde, blev der set efter med, at den værdifulde Gødning blev kørt bort eller begravet i Sandet, hvis man ikke fandt det lettest at kaste den i Strømløbet.

Foruden de tre Boder ejede Baadelaget en fjerde Bod, som ikke var beboet men benyttedes til Redskaber, Sildetønder, Saltkar m. m. Den var fælles for hele Baadelaget. Den laa ikke i Række med de andre Boder men for sig selv Syd for dem, og den havde Indgang i Gavlen mod Nord. Ingen laaste for Redskaber og Ejendele, og man hørte saa godt som aldrig om Tyveri.

Til Bodlag hørte Fællesskab om en Del af, hvad man skulde spise og drikke.

Alle fik gratis Fisk. De bedste og mest velsmagende Fisk blev leveret af Baadelaget, og Fiskerpigerne var øvet i Tillavningen af saavel Kogesom Stegefisk. Nogle Fisk blev saltet og tørret. Pighajen blev flækket, udspilet med Pinde og speget. Naar den var fed, havde Smagen af den nogen Lighed med Laks. Den spistes gerne til Brødet.

Hvad der blev givet til Bodlaget af Slægt og

Venner, af Folk, som kom i Besøg, og af Bønderne, som købte Fiskene, blev fortæret i Fællesskab. Og det var tit ret meget, som kom ind paa den Maade: Mælk, Fløde, Æg, Kage, en Krukke Sennep tilberedt i Fløde, et Pund Kaffe, en Fl. Brændevin m. m. Man stod sig godt paa begge Sider. Pengene var faa, og det var velkendt, at Fiskerne betalte godt, naar de betalte med Fisk.

En Fisker lagde til Bodlag for sig og sin Pige: 3 à 4 Snese Æg, 14 Pund Bygmel og 4 Pund Smør. Tillige lagde han saltet Faarelaar, saltet Flæsk, Svinehoveder o. lign., alt efter Evne og Vilje.

En »Drejer« og en Fisker, som ikke holdt Redskaber, lagde Halvdelen.

Øllet blev brygget i Fiskernes Hjem, hvis det ikke laa for langt borte. Den tomme Øltønde blev sendt hen til et Hjem i Nærheden og kom fyldt tilbage. Fiskerne satte Pris paa godt Øl, og de betalte det godt, naar der ikke var sparet paa Malt og Humle.

Indkøb paa Regning hos Købmanden af alm. Kolonialvarer som Kaffe, The, Cikorie, Sukker, Svedsker m. m. betaltes af Fiskerne og Drejerne, naar Regnskabet ved Fiskeriets Afslutning blev opgjort.

»Æ Pandbojek«, fælles Smørkasse, blev tit omtalt. Smørret i den brugtes til Madlavning, og der brugtes meget Smør til at stege Fisken i og til Sovsen. Naar Smørkassen var tom, maatte den fyldes igen, og kunde det ikke ske efter Tur, blev der købt paa Bodlagets Regning. — Der blev talt meget om, hvem der levede bedst og brugte mindst. Nogle Piger fik Skyld for, at de var gerrige, andre at de ødslede.

En Fisker holdt sig selv og sin Pige med Smør og Brød og hvad Paalæg, der brugtes foruden Fisk. En Drejer og en Havkarl uden Lod holdt ogsaa sig selv med Smør, Brød og Paalæg.

Der opstod sjældent Uenighed om Bodlaget. De, som ikke havde Raad, fik Lov at slippe billigere fra deres Tilskud, og var der en gerrig, som havde Raad, men var uvillig, da skulde man nok finde paa Midler, saa han kom til at betale fuldtud.

4. Baad og Baadelag.

I Aarene omkring 1850 fik Fiskerne bedre Redskaber og bedre Baade. De smaa Baade blev færre, og en ny Type paa Fiskerbaade kom frem og blev almindelig. Udløbsforholdene var heldige ved Nymindegab, hvor Naturen havde dannet en sikker og tryk Fiskerhavn, som blev benyttet i stor Udstrækning.

De ny Fiskerbaade var større og forsynet med Mast og Sejl. De var spidse for og agter og havde nogen Lighed med Hornfisk, hvorfor de spottende blev kaldt »Hwongjæver«. Dygtige Baadebyggere i Egnen rettede de Mangler, som Fiskerne paapegede. Søfarten paa Nymindegab tog samtidigt et stort Opsving, og det stærke Egetræ kunde Baadebyggerne købe ved Gabet, og Skippere, som sejlede paa Norge og England, hjemførte Tovværk og Sejl. Den nye Type fortjente den Ros, den fik. Nu var Fiskerbaaden betydelig større og Faren mindre. Fiskerbaaden fik Navneforandring og blev kaldt »æ Hawskifa«.

De Fiskerbaade, som mest brugtes i Aarene 1860—70 maa betegnes som fladbundede Baade paa 4—5 Tons. De havde Aarer og Sejl. Aarerne var 12—13 Alen lange. Naar de brugtes, var der ca. 4 Alen inden Borde, og 8—9 Alen uden Borde.

Tyngdepunktet laa lidt udenfor Rælingen. — Stor-sejlet var 9—10 Alen højt og 4—5 Alen bredt; Fok og Klyver i Forhold dertil. Kun enkelte førte tillige Topsejl.

Kølen Længde var 12 Alen. Øverste Kant af Stævnen ragede $2\frac{1}{2}$ Alen længere ud, og Bagstævn-
nen 2 Alen. Baadens Længde blev saaledes $16\frac{1}{2}$ Alen. Baadens Bredde midtskibs var 5 Alen, og Tofterne laa $1\frac{1}{3}$ — $1\frac{2}{3}$ Alen over Baadens Bund.

Baaden var delt i følgende Rum:

1. »Æ fram Pligt«, forreste Pligt.
2. »Æ Killerum«, Rummet bag Masten.
3. »Æ Bjælkrum«, ogsaa kaldt Øserummet.
4. »Æ Dæend«, hvori Fiskene gemmes.
5. »Æ baag Pligt«, bagerste Pligt, hvor Rorgængen staar.

Baaden havde følgende Tofter:

1. »Æ Stævntoft«, over forreste Pligt.
2. »Æ Masttoft«, bred Tofte med udskaaren Runding til Masten. Bagved er Killerummet.
3. »Æ Bjælktoft«. Bagved er Øserummet.
4. »Æ Dæendtoft«. Bagved er »æ Dæend«.
5. »Æ Stævntoft«, Plads for den, som sætter og drejer Bakkerne. Bagved er »æ baag Pligt«.

De første, fire Tofter tjener som Bænke for Karlene, som ror.

Hver Aare har sit Navn:

1. »Æ Stavnoer«, Stavnaaren, ligger mellem Aare-toldene paa venstre Ræling (Bagbord).
2. »Æ Tellioer«, Telliaaren, ligger mellem Aare-toldene paa højre Ræling (Styrbord).
3. »Æ Bjælkoer«, Bjælkeaaren, ligger mellem Aare-toldene paa venstre Side (Bagbord).

4. »Æ Dæendoer«, Dæendaaren ligger mellem Aare-toldene paa højre Side (Styrbord).

De fire Aarer ligger ud for de fire førstnævnte Tofter. Karlene, som ror, har Plads paa de tilsvarende Tofter, men sidder ved modsat Side af den, som Aarerne hviler paa.

Siderne paa et Skib benævnes som bekendt ikke venstre og højre Side men Bagbord og Styrbord. Fiskerne holder endnu fast ved de tilsvarende gamle Benævnelser: Stævn og Telli.

Masten var 13 Alen til »æ Hom«, Godset, hvor Vanterne og Staget var fastgjort. Den stod paa Kølen, 4 Alen fra Kølens Forende. Over Godset var 2—3 Alen Mastetop, hvorpaa Blokke til Fok- og Klyverline var fastgjort. En lille Vimpel saa man altid paa Toppen. Der var ikke noget Bovspryd men en kort Klyverbom. Paa Siderne ud for Masten førte Skibet nogle meget store Sværd, der, naar Skibet var under Sejl, sænkedes og tjente til at formindske Afdriften. Ankrets Størrelse svarede til Skibets Størrelse, og Ankertovet var 35—40 Favne langt. Aarerne blev lagt forud, naar de ikke brugtes, og der laa da to paa hver Side af Klyverbommen med Aarebladet fremad. I Havn løftede man Roret af og lagde det i Bagstavnen tillige med Rorpin-den. — Til at stramme Storsejlet ud med brugtes en 13—14 Alen lang »Sprød«, Sprydstage, hvis øverste Ende blev stukket ind i »æ Spryd nok«, et Øje i Sejlet, og hvis nederste Ende svajede i »æ Sprødheld«, Hilden om Masten.

Fiskerbaadene har intet Navn. De var kendt af Fiskerne som »æ Sønnervik Skif«, »æ Skodbjerre

Skif«, »æ Houstrup Skif«, »æ Hennebjerre Skif«, »æ stuer Kjærk«, »æ lille Kjærk«, »æ Opstikker«, »æ Tyr«, »æ Kou«, o. lign.

I Slutningen af Aarhundredet blev Fiskerbaadene igen meget forbedret. Først blev det almindeligt med Dæk over forreste Pligt, og siden kom der Dæk med Luger over hele Skibet.

1886 byggede Peder Aae i Vesterlund det første af de ny, tidssvarende Havskibe for Baadfører Anders Pedersen, Gaardm. paa Sdr. Bork Mærsk, m. fl. Skibet var forsynet med Dæk og bar store Sejl, Storsejlet var nu forsynet ned Gaffel og Bom, og Skibet bar Topsejl. Det havde kun to Aarer, som kunde bruges midtskibs.

En stor Forbedring fandt man i »Sænkekøl«, en Konstruktion af Anders Pedersen. Sænkekøl var en tyk Jernplade, 9 Alen lang og $\frac{1}{4}$ Alen bred. Den var anbragt i en False i Kølen, og naar man sejlede, kunde man sænke den bevægelige Køl, som saa forhindrede Afdriften. De tunge og besværlige Side-sværd kunde nu undværes.

Skibet hed »Prøven«. Det vakte megen Opmærksomhed, og Fiskerne ved Nymindégab nærrede atter Forhaabninger om Fiskeriets Fremgang. Et Skib som »Prøven« kunde bygges for 12—1400 Kr., skønt Træhandelen ved Nymindégab var ophørt, og Baadebyggeren maatte rejse til Koldingegnen, udsøge og købe Træet paa Roden, som Skibene blev bygget af.

En anden stor Fordel førte de forbedrede Skibe med sig. De kunde betjenes af fire Mand, endog naar de førte fuld Ees, 24 Bakker. Naar Baadela-

get fremdeles bestod af 5, 6 eller 7 Mand, fandt de, som ikke tog ud med Skibet, Arbejde ved Fiskenes Pakning og Forsendelse, ved Sildefangst eller ved Landbrug.

I Aarene 1865—70 var der ved Nymindegab 12—14 Baadelag og 6—7 Drejerlag med Vod. Ikke sjældent var der to Mand i samme Baadelag, som skiftedes til at have Førerskabet.

Samtidig var der paa Klitten seks Baadelag, hver paa syv Mand, med tilhørende Boder som ved Nymindegab.

Et Baadelag bestod i Aarene 1860—70 i Almindelighed af syv Mand.

For at blive optaget i et Baadelag maatte man være sund og frisk og helst stor og stærk. Sønner af Fiskere var selvskrevet. De havde som Dreng øvet sig med Pramme og Smaabaade. De kunde stage, vrikke, ro, tøm, styre og stille Sejl. De var fortrolige med Sømandssproget. De kendte Styrbord og Bagbord, Stævn og Agter, Vanter, Faller, Skøder og Lodbom, Klyverbom og Sværd. De kunde gaa over Stag og kovende. De kunde splisse og kalfatre, losse og lade, fire og hale. De kendte Redskaberne og havde Øvelse i at bruge dem. De saa Moder spinde Hamp, Fader tvinde Traaden, slaa Tavser paa Rollen og Liner paa Rebslagerbennen. De blev som smaa fortrolige med Vandet og kom til at elske det. Fader tog ud paa det, Moder talte og sang om det.

Det var en Selvfølge, at de, som ønskede sig optaget i et Baadelag, rettede sig efter de gældende Regler og Vedtægter. Der krævedes ingen Attester,

og der var ingen trykte eller skrevne Foreningslove. Det blev ikke sagt, men alle maatte vide: »Et Ord er et Ord, og en Mand er en Mand«.

For at en Mand kunde optages i et Baadelag, faa Andel i Udbyttet, faa noget at sige i vigtige Spørgsmaal og have Udsigt til engang at indtage en Førerstilling, da maatte han kunde udrede en »Lød« Bakker med hvad dertil hørte.

Med en »Lød« mentes en Lod eller en Andel.

Et Baadelag, der gik ud med fuld Ees, havde 24 Bakker med paa Havet. En Lod deraf var 4 Bakker.

Pigerne havde samme Antal Bakker at ordne hjemme. En Lod deraf var 4 Bakker.

Til at sætte ind ved Tab og Slid skulde Baadelaget helst have samme Antal Bakker, altsaa 24, og en Lod deraf var 4 Bakker.

En Fisker maatte saaledes udrede en Sjettedel af samtlige Bakker, ialt 12 Bakker.

Dertil kom Bakketruge, Gajlinger og Duftønder m. m.

En Bakke var 3 Liner à 200 Kroge, altsaa 600 Kroge.

Krogene var anbragt i tynde, stærke Tavser, 18 Tommer lange, som var fastgjort til Linen. Mellem Tavserne var 32 Tommer. De 3 Liner, som udgjorde en Bakke, dannede saaledes en samlet Line paa $600 \times 1\frac{1}{3}$ Alen eller 800 Alen, og 24 Bakker dannede en Line paa $800 \text{ Alen} \times 24$ eller 19200 Alen. — Enkelte Baadelag regnede 2 Liner til en Bakke, og der brugtes baade større og mindre Afstand mellem Krogene.

Desuden maatte Fiskeren yde sin Andel til Silde-

voddet, selv binde eller lade binde visse Alen Vodgarn, som Baadelaget bestemte, og han maatte tage Del i de Udgifter, som Baadelaget havde.

Udgifter til Skibets Vedligeholdelse, til Sejl, Tovværk, Aarer, og hvad der hørte Skibet til, vedkom ikke Fiskeren, hvis han ikke tillige var Ejer eller Medejer af Skibet.

Skibet ejedes tit af en eller flere i Baadelaget, men meget ofte ejedes det af en velstaaende Mand i Egnen, og for Ottendedelen af Fangsten overlod han det til Baadelaget og sørgede for, at det var vel vedligeholdt og vel forsynet med Tilbehør.

Naar Regnskabet opgjordes for Fiskeriet i de tre Foraarsmaaneder April, Maj og Juni, regnede man med:

6 Fiskere tilkommer 6 Lodder.

Skibet tilkommer 1 Lod.

Føreren tilkommer 1 Lod.

Fortjenesten deltes altsaa i 8 Lodder, og det var almindeligt, at Føreren foruden sin Førerlod tillige havde en Lod Bakker, der gav ham en Lod af Fortjenesten. Føreren førte Regnskab og var ansvarlig for Pengene. Han styrede under vanskelige Forhold og var omhyggelig for Redskaber, Baad og Baadelag. Det var en Hæder at blive Baadfører, og han lønnedes med den Lod, som kaldtes Førerloden. Som Regel var han en gammel, øvet Fisker, der blev anmodet om at indtage Stillingen. Af Førerloden afstod Føreren Havdelen til den syvende Mand, som ikke havde Redskaber. Den halve Lod, som var til Rest, delte han tit med en eller to af de gamle Fiskere, som var i Baadelaget.

For at der ikke skulde blive Trætte, var alt nøje aftalt i Forvejen og kendt af alle i Baadelaget.

Det Beløb, som var til Deling ved Fiskeriets Afslutning ved St. Hansdag, var meget forskelligt fra Aar til andet. Et Baadelag var mere heldigt end et andet. Det var vanskeligt at sige, hvor stort et Beløb et Baadelag gennemsnitlig fiskede for. Var der fisket for 2000 Kr., saa kunde der blive 250 Kr. paa en Lod, og var der ikke lidt større Tab, da maatte Aaret ikke lastes. En gammel Fisker plejede at sige: »Kan jeg faa 200 Kr. paa min Lod, har jeg 100 Kr. til mine Udgifter og til Afslid paa mine Bakker, og 100 Kr. i ren Fortjeneste, og saa giver jeg en Bolle Punch til 2 Kr.«

5. Drejerne.

Drejerne var en meget vigtig Afdeling af de Fiskere, som hvert Aar samledes ved Nymindegab. De kaldtes Drejere, fordi de drog og drejede Sildevoddet — »æ Waj« — og fangede de Sild, som brugtes til Mading. — I Foraarstiden gaar der store Stimer af Sild ind gennem Gabet. De søger op i Ringkøbing Fjord, hvor Hunnerne lægger deres Rogn, Hannerne deres Sæd (»Mjælkend«). Sildene vender tilbage i Løbet af Sommeren; i Juni Maa-
ned kan der gaa Stimer i begge Retninger.

Et Drejerlag bestod af 3 Mand: Fordrejer, Andendrejer og Tredjedrejer. De fik fast Løn og gratis Fisk til Fortæring, men maatte svare deres Andel til Bodlaget. Alle Udgifter til Lønninger og Redskaber, til Pram, Vod m. m. blev afholdt af de to Baadelag, som et Drejerlag betjente. — Fordrejerens Løn var omkring ved 35 Specier, Andendrejer 20 og Tredjedrejer 15 Specier (a 4 Kr). Saa vankede der tillige Sild og andre Koge- og Stegefisk, som Drejerne maatte tage med til Hjemmet eller dele ud til Slægt og Venner. De Laks og Ørreder, de fangede i Voddet, tilhørte Drejerne. En Gang eller to hvert Foraar fik enhver af Drejerne en Havtur med og fik de Fisk, som fangedes paa den ekstra Bakke, der var Drejernes Bakke for den Tur.

Fordrejeren var gerne en ældre Fisker, som af en eller anden Grund ikke længere kunde gøre Fyldest i Baadelaget. Hans vigtige Stilling var anerkendt af alle, og tit, naar Foraarets Regnskab viste et godt Resultat, maatte man tilskrive Fordrejeren en stor Del af Æren derfor. Han maatte som Føreren af Baadelaget have den fine Sporsans og Iagttagelsesevne, saa han kunde skønne, hvor Stimerne stod, benytte Vind og Vejr, Flod og Ebbe og naa et godt Resultat ved mindst muligt Arbejde. Han maatte passe paa Voddet, at det ikke tog Skade og kom til at sidde fast paa Vragstumper, som fandtes Løbet. Han maatte ogsaa vogte sig for »æ Twoltørre«, Rester af gamle Tørvemoser, som Storm og Strøm flyttede om med. Han var ansvarlig for, at Voddet blev baaret op paa Klitten og bredt ud til Tørring, efter at det var benyttet.

Fordrejeren maatte staa i godt Forhold til Baadførerne og til Fiskerpigerne samt til sine Medhjælpere. Han maatte ogsaa have et godt Samarbejde med de øvrige Drejerlag. De gamle vedtagne Regler blev strengt overholdt. Laa der f. Ekspl. 6—7 Drejerlag ved Udløbet af Nymindegab, fik hvert Vod en Dræt efter Tur. Havde en Fordrejer forladt sin Baad, sov han, eller gad han ikke lægge ud, saa maatte han vente til næste Omgang. Man hjalp hverandre i stærk Strøm og Bølgegang at bjærge Vod og Fangst, og man værgede om Næstens Liv som om sit eget. Det lærte man ikke, det var jo en Selvfølge. — Men ved Siden af broderligt Samarbejde, saa maatte Fordrejeren vise Snildhed og Drist. Man regnede med, at »Enhver

er en Tyv i sin Næring«, og derfor brød tit en Pram ud af Rækken og sejlede hen og prøvede et andet Sted, enten under Lodsbjergget, i Nordmandskrogen eller ved Pampos. Lykkedes det, og de 24 Ol Sild var fanget — saa mange brugtes der i hvert Døgn til fuld Ees for to Havskibe eller Baadelag — da kunde Drejerne sejle hjem med Voddet, lægge det paa Klitten og søge Hvile. Pigerne fik Bakkerne eest længe før »æ Folk kam aa æ Hau«. Naar saa Skibet kom og blev losset, og den solide Middagsmad var spist, kunde Fiskerne sejle ud før de andre og indtage de bedste Pladser paa Havet, der hvor man vidste, at Fisken stod. Man kappedes altid om at være blandt de første og helst den allerførste. — Lykkedes Fordrejerens Fif ikke, og han maatte søge tilbage til Samlaget, da vankede der mange Skoser, der alle bundede i den gamle Tale: »Vi har mange Fiskere men faa Fangere«. Er han ilde lidt, kan han maaske komme til at lægge flere Dræt, inden han faar fanget sin Ees. Er han vel set, er der et eller flere Vod, som lægger en Dræt for ham, saa han ikke skal høre ilde af Baadførerne eller af Eespigerne.

Sildevoddet var en kostbar Indretning. Det havde en Længde af 90 Favne og en Bredde af 7 Alen. Paa Midten var en stor Pose, »æ Wajpues«. Foroven og forneden var Garnet eller Nættet fastgjort til Rebstrengene. Den øverste Streng hed »æ Overtell«; den nederste »æ Undertell«. I den øverste »Tell« var fastgjort mange smaa Stykker Kork, og for Midten af Posen et stort Mærke af Kork, som kaldtes »æ Houkaal«. I den underste »Tell« sad mange

smaa, flade Sten, nogle med et Hul igennem, som kaldes »Hwolborrestien«. Fandt en Fisker en saadan Sten ved Havet, tog han den med. Garnet kunde saaledes altid staa i en lodret Stilling, mens det førtes gennem Vandet, og tillige følge Bunden. — Maskerne var saa smaa, at kun de allermindste Sild kunde smutte igennem. Under nederste »Tell« kunde Sildene ikke gaa, og det tegnede til en god Dræt, naar man saa Sildene springe foran Garnet; nogle Sild satte over og var saa fri for Garnet.

Voddet havde sin Plads paa Bagenden af Drejersprammen, der blev roet ud af Fordrejerer og Andendrejerer. I begge Ender af Voddet var en Stang, som kaldtes »æ Boustaag«, hvortil Over- og Understrengen var fastgjort, og til hver Stang var fastgjort en tyk og stærk Line. Inderlinen gik Tredjendrejerer med paa Landet. Han fulgte med Strømmen og drog Garnets indre Arm fremad, saa Voddet kom til at staa i Bueform. De to Drejere i Baaden trak yderste Arm af Garnet efter Baaden, og den fik en stor Krumning. — Naar Voddet stod i den rigtige Stilling, roede de to Drejere i Baaden hurtigt til Land, gav los paa Yderlinen, men passede godt paa, at den ikke løb fra dem. Voddet blev nu draget i Land. Var der stærk Strøm og god Fangst, hjalp man hverandre. Naar Sildene spillede foran Garnet, og mange satte over Tellen, maatte Drejerne vade ud, hvis det lod sig gøre, og løfte Garnet op. Alt gik stille og roligt, og alle rettede sig efter Fordrejerens Ord. Først naar Fangsten var draget i Land, var Ordet frit. Om Drættens Længde, Voddets Stilling m. m. blev der af de kyndige afsagt en Dom.

De fangede Sild blev talt og samlet op i Prammen, og Voddet blev lagt tilrette til en ny Dræt efter Tur, hvis ikke de 24 Ol (96 Snese) alt var fanget.

Som Dreng og som Tredjedrejer havde jeg meget at lære. Fordrejerer satte en Ære i at have dygtige og lydige Folk, og der blev ikke sparet paa Vejledning og Irettesættelse. Kunde Ord ikke gøre det, saa stod der andre Midler til Raadighed, og en Dukkert vankede der tit. De lange Støvler, som naaede langt op over Knæet, var tunge at gaa i, men blev de fyldt med Vand, og det skete tit, da var de saa tunge at slæbe, at man lovede sig selv at passe bedre paa en anden Gang. — Jeg gik altsaa paa Land og havde fat i Inderlinen. Jeg maatte jævnlig slaa med den i Vandet for at jage de Sild ud, som stod inde ved Bredden, og for at skræmme dem, som vilde søge forbi Voddet ved Landsiden. Kunde jeg ikke høre Tilraabene fra Fordrejerer, da maatte jeg kende Signalerne og rette mig efter dem. Snart maatte jeg drage Garnet frem, snart tilbage, snart hale det nærmere til Land og snart give los paa Linen. En god Dræt af en god Stime kunde let gaa tabt, om ikke enhver passede paa og gjorde sin Pligt.

Det kunde tit være meget brydsomt at faa fanget de 24 Ol Sild i Døgnet i den gode Fisketid, naar Vinden føjede sig. Hvis ikke Sildestimerne vilde gaa, maatte vi holde ud baade Nat og Dag, undertiden flere Nætter og Dage. Voddet kom ikke paa Klitten, og Drejerne kom ikke i Køjen. Vi skiftedes til gaa hjem og faa varm Mad. Vi sov i Prammen, og vi dækkede os til med Trøjer og gamle Sejl,

naar det var koldt, men vi frøs. Skulde vi ud og lægge en Dræt efter Tur, da havde vi tit svært ved at staa paa Benene og holde fast paa Redskaberne.

Til andre Tider gik vort Arbejde som en Leg. Det var morsomt at sejle, ro og styre, og det var morsomt at fange de mange Sild og mange andre Fisk, som Voddet tog med. Naar en Stime var opdaget, da maatte vi være hurtige i Vendingen. Føjede Lykken os, da kunde vi fange vor Ees i en eneste Dræt. Ja, engang under Lodbjærget fangede vi i en Dræt 100 Ol eller 8000 Stk. Vi fangede en Del Rødspætter og nogle store sildelignende Fisk, som vi kaldte for »Stausild«. Hornfisk fangede vi undertiden, men dem saa vi ikke gerne; thi var der mange Hornfisk, var der i Reglen faa eller ingen Sild. Den kønne Snævla med den blaa Snude var meget almindelig, og enkelte Helt saa vi ogsaa. Vi fangede ikke mange Aal, men de, vi fangede, var store, tykke og fede, og vi levede højt med al den gode Koge- og Stegefisk. De mange Landboere, som besøgte Fiskerne og saa Fiskerlejet, fik godt Vederlag for deres Mælk og Fløde, Æg og Sul, Brændevin og Sennepssovs m. m., som de bragte med, dels for Slægts- og Venskabs Skyld og dels paa Beregning. — Kun smaa Laks og Ørreder spistes i Bodlaget. De store solgtes til stedlige Opkøbere. En Laks eller en Ørred kunde veje op til 25 Pund og betaltes med 2 Mark Pundet. En middelstor Laks paa 15 Pund kostede saaledes ca. 10 Kr., en god Indtægt for Drejerlaget. Desværre gik en stor Del til Brændevin.

Jeg delte Bod sammen med Føreren for Baade-

laget og en anden Fisker samt de to Eespiger. De opdrog alle paa mig, og selv om Midlerne var meget forskellige, saa var de enige om Maalet, at uddanne mig til en dygtig Drejer, for at jeg siden kunde naa frem til Mavkarl og Baadfører, maaske komme ud at sejle, se fremmede Lande og Byer, tage Styrmandseksamen og blive Kaptajn.

Vor Føde var sund og nærende, men meget ensformig: Brød og Fisk, og Fisk og Brød. Fisk til Frokost, til Middag og til Aften. Fiskerpigerne forstod at udsøge de mest velsmagende Koge- og Stegefisk, og de forstod at slagte, flaa og rense dem. Salt og Peber, Eddike og Sennep blev der brugt meget af, og der blev ikke sparet paa Smør. Margarine kendtes ikke. — Den sorte Sennep blev dyrket i Haverne i Egnen, og den blev malet i et Fad eller en »swot Sæt«, en Jydepotte. Til at knuse de smaa Sennepskorn med, brugtes en Sennepskugle, hvortil en gammeldags, rund Kanonkugle egnede sig udmærket. Den, som skulde male Sennep, satte sig og tog Fadet paa Skødet. I Fadet heldte man en Kop Kærnemælk eller Fløde og en Haandfuld Sennep. Ved at røkke lidt i Sædet og samtidigt øve et Tryk paa Fadets Bred blev Kuglen sat i en hurtig omdrejende Bevægelse. Man hørte en knækkende Lyd fra de mange smaa Sennepskorn, som Kuglen knuste. — Vi fik en god Sennepssovs til Kogefisken. Den var saa stærk, at den kunde prime i Næsen, og Fiskerne mente, at den kunde rive »æ Nedder fræ æ Hjat«. Ved Nedder tænkte der paa Luseyngel, Der var altid en god Klump Smør i Sennepsovsen, og Stegefisken var brun

Kanten, hvorfor »æ Pandbojek«, fælles Smørkasse, tit maatte fyldes af den, som efter Tur havde Forpligtelse dertil.

Var der en Tid, da Fiskerne ikke kunde komme paa Havet, og vi maatte holde os til Sildene, da kunde vi blive saa led og ked af dem, at vi ikke gad se og smage dem.

Flæsk og Kød blev der brugt en Del af, men Mælkemad som Vælling og Grød smagte vi ikke.

I Reglen havde vi dog Mælk eller Fløde til Kaffen og Theen. Vi fik meget og godt Øl. En stor Øltønde fyldt 2 à 3 Gange i Løbet af Foraaret, og hver Gang blev der anvendt 2 Skæpper Malt. — Fiskerne drak megen Kaffepunch. Den varmede, den gav Kræfter, og den gav Mod. Det troede de, og det mente de at have erfaret. Desuagtet var der mange maadeholdne Fiskere, og der var enkelte, som havde erfaret, at de stod sig bedst ved ingen Spiritus at nyde.

Drejerne kunde i Regelen gaa hjem til Boden at spise. Fiskerne, som tog paa Havet, var altid forsynet med Mad og Drikke for 2 à 3 Dage. Enhver Fisker havde sin »Bænnæk«, en Trækasse i Form af et Chatol. Madkassen var vel forsynet med Brød, Smør, kogte Æg og Fisk. Saltet og røget Fisk brugtes mest, dog ikke Laks og Ørred, som Fiskerne ikke mente at have Raad til at spise. Derimod spistes mange spegede Pighajer, og af Fjordfisk var røget og speget Helt meget anset.

«Æ lille Gøg» (Kristen Jensen) var Fordrejer for vort Drejerlag, der skulde dreje (fange) Sild til de to Baadelag, hvorfor »Kræ Ostrup« (Kristen Niel-

sen) og »Æ lille Kjærk« (Peder Kristian Nielsen) var Førere. Han boede i «æ Kjær», Kæret, mellem Hennebjerg og Dejrup, og der drev han en lille Jordlod, naar han ikke var ved Fiskeriet. Han var en lille Mand og havde et Par smaa Stude. En lille »Goj«, Svøbe, svang han stadig over Studene, mens han muntrede dem med Tilraab. Han førte Tømmene i højre Haand og Svøben i venstre. Kristen Jensen hed flere, og under dette Navn var der faa, som kendte ham; men sagde man «Æ lille Goj», var han kendt af alle i Egnen.

Smaa Folk er tit meget talende, og det var han ogsaa. Han sagde ikke blot, hvad han vidste, men han gjorde sig klog paa det, han ikke kendte. Om han var uheldig som Fordrejær, tør jeg ikke udtale mig om, men de to Baadelag lejede Iver Jensen til Fordrejere for næste Aar, og jeg skulde saa fortsætte som Trediedrejere for det samme Baadelag, kun med den Forskel, at jeg skulde i Bod sammen med to Havkarle, hvoraf den ene var Føreren »Æ lille Kjærk«, og to Fiskerpiger, hvoraf den ene var Førerens Datter.

Iver Jessen var en gammel, snild Fisker. Han sagde kun lidt af det, han vidste, og han forstod at sætte sig i Respekt, ikke blot i sit eget Drejerlag, men ogsaa blandt Fordrejere og Baadførerne. Det kunde let volde Tab for dem, som traadte Iver Jensen for nær; men han var paa den anden Side ikke uimodtagelig for Ros og Anerkendelse. Han drak ikke, men »en lille Swot«, en Øl- eller Kaffe-punch, en Karmanaat, en Opstrammer eller en Hjertestyrkning — kært Barn har mange Navne —

vilde han gerne have. Saa fik han endnu mere Mod paa at lægge ud til en Dræt og stille Voddet, saa det stod, som det skulde. En lille Mand var han, men bredskuldret og kraftig bygget. Han havde kort Hals og stort Hoved, tykke og kødfulde Læber. Benene syntes at mangle noget i Længden, men saa havde de til Gengæld en forsvarlig Tykkelse. Han var godmodig og spøgefuld, naar han var i godt Lune, men blev han vred, da kunde han skælde ud og bruge Mund, saa en Prokurator maatte misunde ham den store Tungefærdighed.

Iver Jessen gik tit og smaaknystede, som om han havde noget i Halsen. Det var nu en Vane, han havde lagt sig til, og mens han smaaknystede, vandt han Tid til at overveje, hvad der var klogt at sige. Det lød, som om han sagde «Tu!» Naar Humøret var godt, og han vilde prale af sine Bedrifter som Fordrejere, sagde han tit paa en højtidelig Maade: »Tu! Ofte tog vi dog et Par Sild!» Han skulde ikke ustraffet hedde Iver Jessen og tale Skriftsproget, mens saa godt som alle Fiskere havde betegnende Kjendingsnavne og talte jysk. Han blev derfor kaldt »Tu Ofte«, og under dette Navn var han kendt over hele Fiskerlejet.

Som gammel Mand giftede han sig med en Enke, der hed Maren Femmer. De kom til at bo i et lille Hus ved Kæret mellem Hovstrup og Lønnehede. Paa deres gamle Dage nød de den ældgamle Alderdomsunderstøttelse, der blev ydet dem i Form af milde Gaver og tjenstvillig Hjælp af gode og trofaste Naboer.

I Foraaret 1869 var jeg og mange yngre Drejere

samt en Flok Fiskere og Fiskerpiger til Folke-
marked i Ringkøbing for at søge Tjeneste. Mar-
kedsdagen var en Fridag for dem, som manglede
en Plads for Sommeren. En Fiskerbaad var til
Tjeneste, og vi fik fri Befordring frem og tilbage.
En ældre Fisker sad ved Roret og havde Kommando
over Skibet og den noget ungdommelige og sørg-
løse Ungdom.

Det var en herlig Sejltur op gennem Udløbet, og
da vi naaede ud i Fjorden, bavde vi det herligste
Rundskue. Mod Vest saa vi den 5—6 Mil lange
Klitrække mellem Havet og Fjorden, og ind mellem
Klitterne laa der mange fredelige smaa Landsbyer.
Mod Øst saa vi de mange lavtliggende Sogne, der
tegnede sig som Øer i den store Fjord, og Skern-
aadalen aabnede Udsigten langt ind i Landet. Bag
os havde vi de store Engstrækninger, Tipper og
Værn, og Blaabjerg kunde vi se, til vi naaede Ring-
købing.

Jeg fandt Markedet meget kedeligt. Ingen øn-
skede at leje mig, og ingen vovede jeg at tilbyde
min Tjeneste.

Hjemturen med Solnedgang bag Klitterne var
skøn, men vi havde næppe Øje for den ejendom-
melige Natur, som her omgav os, og ingen stillede
en Pegepind. Jeg mindes ikke at en Fisker nogen
Sinde talte om, at Naturen ved Nyminddegab og
Omegn var vidunderlig, mægtig eller talende, hen-
rivende eller fængslende. Og dog elsker Fiskerne
Havet og Fjorden, Stranden og Klitterne, Skuden
og Hjemmet. Han er indlevet i Naturen, og han
forfladiger ikke sine Indtryk ved at bruge Ord,

som han nok kender fra Skriftsproget, men som
han ikke vil bruge i sin daglige Tale om daglige
Ting. Han er Part af Naturen. Han jævne Ud-
tryksformer er afstemt efter Naturen og er hans
Hjertes og hans Øres kæreste Musik. Hvor i Dan-
mark kan Naturen tale som her, hvor Hav og Klit,
Land og Fjord danner Rammer om Folkenes Liv
og Færd, Kamp og Strid?

Jeg havde glædet mig til min Havtur. Første
Gang i mit Liv maatte jeg sejle ud paa det store
Hav. Det var noget andet end at sejle i Gabet.
Derude var det farefuldt, og der kunde man op-
leve noget. Derefter blev man omtalt, og de an-
dre kunde se, at man begyndte at ligne en rigtig
Fisker.

Min Bakke havde jeg med, og jeg regnede ud,
hvad der kunde fanges paa den, og hvad Fangsten
kunde indbringe mig. Unge Mennesker tror næsten
altid, at Lykken leder efter dem, og det troede jeg
vist ogsaa.

Det store Spørgsmaal skulde nu afgøres, om jeg
kunde taale Søen. Kunde jeg gøre en Tur med
uden at blive søsyg, da var der fra den Side intet
til Hinder for, at jeg kunde stile efter at blive Havkarl
og faa anskaffet en »Lød« (Lod) Bakker. Jeg fik
mange gode Raad om, hvorledes jeg skulde forholde
mig for at undgaa den frygtede Søsyge. Alle sagde,
at det var bedst at arbejde og ikke tænke paa Sø-
sygen. Nogle holdt paa, at man skulde spise me-
get; andre mente, det var bedst at spise lidt. Et
godt Raad for alle ubefarne: Man skal tage en

lille Sten i Munden, og kan man beholde den der, faar Søsnygen ingen Magt. Midlet er godt, men desvære: Naar Kvalmen melder sig, og der skal kastes op, gaar Stenen i Reglen først over Bord.

Vi sejlede ud i Mørkningen, og jeg blev taget paa Raad med. Jeg ønskede en lang Tur, og samme Ønske havde Fiskerne. Det blæste fra Nordvest. Der var vel ingen Fare, spurgte jeg mig selv. Fiskerne turde jeg ikke spørge derom, for den, som var »skrold« (rød), duer ikke til Havet, og det var grimt selv at give Anledning til et mindre pænt Kendingsnavn. — Jeg havde nu ikke forestillet mig Bølgerne saa store. Ingen af dem brød, men de lange, store Dønninger, som løftede Skibet højt op og atter lod det løbe ned i Bølgedalen, gav mig noget at tænke paa.

I Morgenstunden blev Bakkerne sat i Havet, og derefter gik Ankeret. Manden, som lod Ankeret falde og fastgjorde Ankertovet, loddede og meldte: »Tre Favne Vand!« Vi var naaet op paa Horns Rev ca. 4 Mil Sydvest for Nymindegab.

Der saa jeg første Gang Havet fra Havet: Hav, saa langt Øjet kunde skimte. — Hav til alle Sider! Jeg saa Solen staa op af Havet, og det Syn kan jeg aldrig glemme. Jeg vidste, at Solen paa den Tid af Aaret skulde staa op i Nordøst, og herude saa jeg den staa op i Nordvest. Jeg havde Møje med at faa Klarhed over, hvad en Jyde og især en Fisker altid vil vide, hvor man har Syd og Nord, og i hvilken Retning man maa styre for at naa hjem.

Denne Liggen for Anker kunde jeg ikke taale. Jeg maatte lære Søsnygen at kende ved selv at prøve

den. Jeg maatte skynde mig at faa Hovedet udenfor Rælingen, og jeg kastede op. »Pas paa Stenen«, raabte de efter mig, men jeg var ikke oplagt til Spøg, for jeg var alvorlig syg.

Jeg syntes godt om, at Fiskerne fik travlt med at dreje (inddreje) Bakkerne. Nu pegede Stavnen dog mod Hjemmet. Det vidste jeg, men jeg syntes jo, vi sejlede i en forkert Retning, for jeg var »gal« vendt. De satte mig til »o skuel«, pille Krogene ud af de fangede Fisk, men det kunde jeg ikke. Jeg følte mig i en ynkelig Stilling og maatte tit kaste op.

Det pinte mig voldsomt. Maven blev tom, og den væmmelige, grønne Galde maatte derefter op.

Vi fik en stor Forskrækkelse. Det tog til at blæse. Det var med stor Besvær, at de sidste Bakker blev drejet. Hvad der var fanget paa min Bakke, og hvad jeg kunde faa for Fangsten, var mig ligegyldigt.

Nu skulde der sejles i Retning efter Nymindegab, men Vinden var gaaet et Par Streger mod Nord, og det var uheldigt for os. Skibet blev krænget stærkt over i Styrbordssiden, saa Rælingen naaede tæt ned til Vandet. Den lille Skude hoppede slemt, og Bølgerne sendte tit en truende Vandmasse ind til os, og der blev Brug for Øseredskaberne. Jeg var saa syg, at jeg havde tabt alt mit Mod. Jeg mindes dog, at jeg ængsteligt spurgte, om vi skulde drukne, og husker ogsaa Svaret: »Endnu har det ingen Nød«!

Der blev holdt en kort Raadslagning, og det blev bestemt at søge ind til Stranden, da det vilde ager

for lang Tid og maaske være umuligt at naa Gabet. Vi var ud for Blaabjærg, 1 à 2 Mil fra Land, men nu løb det lille Skib med stærk Fart. Vi naaede Revlerne, og jeg vidste, at her var Faren størst. Bølgerne brød, og jeg saa »Kræn Vestergaard« i Skjorteærmer og med det hvide ud af Øjnene, som Kystboerne siger, naar vi har stærk Paalandsvind. Jeg mindes ikke, at der blev talt et Ord ud over de korte Kommandoord, der hørtes fra Føreren, som selv stod ved Roret. — Vi slap lykkelig over Revlerne, og Skibet tog Havstokken. En Bølge satte det saa højt op, at vi uden Fare kunde gaa i Land. — Vind og Nordenstrøm havde givet Skibet stor Afdrift, og derfor landede vi ved »æ Dam«, Udløbet fra Filsø, $\frac{3}{4}$ Mil Syd for Gabet.

Hvorledes Skibet siden blev sat i Havet og sejlet hjem, mindes jeg ikke. Derimod husker jeg godt, at det voldte mig store Vanskeligheder at gaa den lange Vej — $1\frac{1}{2}$ Mil — hjem til Boderne. Der var Glæde over, at vi alle slap saa vel fra den farlige Tur, men der blev ikke talt mange Ord derom. Ingen roste sig af sin egen Dygtighed, og ingen fremhævede andres; men Skibet blev rost som et godt og solidt Havskib. — Der stod en god Middagsmad til os, men jeg kunde intet nyde. Jeg søgte Køjen, og i Drømme sejlede jeg videre.

Dagen efter var jeg sikker paa, at Fisker vilde jeg ikke være, og med det samme faldt mine Drømme om at blive Styrmand og Kaptajn.

6. Fiskerpigerne.

En gammel Fiskerpige, Enke efter Baadfører Jørgen Larsen, fortæller:

Jeg havde lært at »ees« (sætte Mading paa Krog) og »splidop« (ordne Krogene efter Afbenyttelse). Det lærte næsten alle Smaapiger paa Klitten, inden de blev konfirmeret. Foraaret 1860 kom jeg til Nymindegab som Fiskerpige. I »æ Bue« (Boden) var der som Regel 2 à 3 Fiskere og to Fiskerpiger, som kaldtes »Eespiger« eller »Gravere«. (Dette Navn stammede fra den Tid, da Fiskerpigerne gravede Orm op til Mading). Vi skulde holde Boden i Orden, lave Mad og »ees«. Naar det var »Hauveer« (Havvejr), og Fiskerne kunde tage ud, maatte en Fiskerpige daglig »ees« de fire Bakker, som var hjemme. Skyndte hun sig, da kunde hun gøre det i 3—4 Timer. Hun var rap til Haand og Mund, og hun fik Hjælp, hvis det kneb for hende at blive færdig i rette Tid. Man rettede sig ikke efter Klokken men efter Vejret, Ebbe og Flod. »Søwn o Løwn er, som en vænner sæ te, men de er ett' nem o undvær nowed aa et«, sagde en rapmundet Fiskerpige. Klokken brød hun sig ikke om. Hun sagde: »Æ Klok er for æ Skomager o for æ Skræjer men ett' for wos«. Fiskeren, som længtes efter at komme paa Havet, naar Vinden »løjede« af, og han vidste, hvor

der stod en mejte gue Skod Fisk«, hjalp tit sin Pige at blive færdig i god Tid, og det fik han betalt paa en anden Maade. Han skar Sildene i Stykker til Eesen, og det kunde han gøre med megen Færdighed, og han passede Ilden paa Arnen, kløvede Brænde og gik til Høkeren. Han var behjælpelig i enhver Retning. Var hans Pige forknyt, og det var hun tit, Faders eller Moders Tungsind havde ogsaa hun faaet i Arv, maaske sørgede hun over, at hun havde været for kaad, sagt eller gjort noget, som hun angrede, da trængte hun, enten hun var ung eller gammel, til opmuntrende og venlige Ord. God Vejledning af den prøvede og erfarne blev ogsaa paaskønnet. Tit var Fingrene syge, forrevne af Kroge og ophovnede af Kulde. Man søgte ikke Læge og brugte ikke Medicin. Det skete kun i yderste Nødsfald. Man hjalp sig med Hjemmeraad, og i de fleste Tilfælde var Naturen saa sund og stærk, at den sejrede over Sygdommen.

En Bakke bestod af 3 Liner, og paa hver Line var der 200 Kroge. Paa 4 Bakker var altsaa 2400 Kroge. Der maatte sættes et Stykke Mading paa hver Krog, og naar der var fuld Ees, det vil sige, at der var Sild nok, saa der kunde eeses 4 Bakker af hver Pige eller 24 Bakker i et Baadelag, brugtes der gerne to Snese Sild til hver Bakke. Af en Sild blev der gennemsnitlig 15 Stykker Mading. Der maatte anvendes yderste Flid for at faa de 600 Kroge anbragt saaledes paa Bakken, at Linen kunde løbe ud, uden at Krogene greb ind i hverandre. Skete det, da dannede der sig en »Gris«, og Eespigen kunde, naar en saadan Gris kom i Land,

staa i flere Timer for at faa den rede, klar af Indfiltringen. Men hun fik den Trøst og Lære, at havde hun ikke lært at bruge sine Øjne og Fingre, mens hun eeste, saa kunde hun maaske faa det lært, naar hun skulde »splidop«, sætte Krogene i Rækkefølge, 200 Kroge paa hver Slidstok. Det var altid klart, hvem Grisen tilhørte, thi hver Bakke og hver Line bar sit Mærke. Der vankede mange Skoser, megen Ros og megen Dadel. Tit var Pigerne dog uskyldige i, at der dannedes Grise. Fiskerne var ikke alle lige omhyggelige ved Bakkernes Anbringelse i Skibet, og ved at sætte dem i Havet. Der var ogsaa ved Fiskeri noget, der hed Tak for sidst. Der var Opmuntringer, og der var Ydmygelser at hente.

Fiskerpigerne satte en Ære i at holde Krogene rene og blanke, og Fiskerne paastod, at jo blankere Krogene var, jo bedre fiskede de. Krogene blev skruppet og skuret, rensed og skyllet. Sand og Vand var der nok af, og der blev ikke sparet paa det. Knokkelfedt manglede en Fiskerpige ikke, og jo mere hun brugte, jo mere stod til Tjeneste. — Efter den grundige Rensning hængte en Fiskerpige alle sine 12 Liner til Tøring paa »æ Stejl«, Pæl forbundet med Lægter eller »Rauter«, som var strandet ved Havet. Var der ingen Stejle, blev Linerne lagt til Tøring paa Helmbankerne. Naar de var tørre, bragtes de ind i den Bod, som i hvert Baadelag stod til Opbevaringssted for Fiskeredskaberne. — Inden en Line maatte eeses igen, skulde den strækkes, og dette skete ved, at der blev slaaet et lille Slag med Haanden (»tejn«) mellen hvert Par Kroe. Man spurgte en uøvet Fiskerpige, inden hun begyndte at eese: »Haar du houst o tejn æ Linner«.

Naar det var Havvejr, havde Fiskerpigerne meget at bestille med Eesen og Opspliden, og Søvn og Mad fik de som Fiskerne til ubestemte Tider. Naar det derimod var »Opblæst«, stærk Kuling eller Storm, og Fiskerne ikke kunde komme paa Havet, da havde alle ved Fiskerlejet gode Dage. Da blev der hvilt ud efter de anstrengende Dage, og da blev der samlet Kræfter til et nyt Fremstød.

Fiskerpigerne satte en Ære i at holde Boden ren og næt. Viste hun der, at hun havde Ordens- og Skønhedssans, da kunde det betragtes som rimeligt, at hendes Bakker, Liner og Kroge ogsaa var i den skønneste Orden. Hun fik en god Løn, 8—10 Specier for de tre Maaneder: April, Maj og Juni. Desuden delte Pigerne de Penge, som »æ Buemødding« kostede. Fiskeleverne bragte ogsaa Pigerne en god Ekstrafortjeneste. Saa tit skete det, at flere Læs Fisk laa paa Strandbredden, og Pigerne maatte tage Indvoldene ud. Som Vederlag fik de Fiskeleverne, og Torskene men dog især Pighajerne havde en Lever, hvori der var megen Tran. Alle Slags Fiskeleverne gemtes hen i store Tønder. Ved Slutningen af Fiskertiden kogtes Leverne i store, gamle Gryder, Denne Afkogning foregik ude ved en Bjærgside, og Brændselet kunde Fiskeren nok bjærge til sin Pige, naar han ellers havde været tilfreds med hende og maaske lejet hende til næste Aar.

Det var en varm Dag, naar man kogte Tran af Fiskeleverne. Bar Vinden paa, da mærkede man den væmmelige Stank fra de raadne Levere og den harske Tran, som flød oven paa. Man tappede først Vandet af Tønderne, og derefter bragtes Leverne

over i Gryden, hvori den kogtes i flere Timer. Naar Trannen var kogt ud af Leverne og flød oven paa, blev den skummet af og fyldt paa en Tran-tønde og kunde saa gaa i Handelen. Skumskeen, som benyttedes til at skumme Trannen af den kogende Gryde, var gerne den ene Skaal af en Tran-lampe.

Ane Jensen var en ældre Fiskerpige, Hun havde hjemme paa Klegod og var af en gammel Fisker-slægt. Det første Aar, jeg var Drejer ved Nymind-gab, var vi i Bod sammen. Hun havde lovet min Moder at se efter med mig og hjælpe mig under vanskelige Forhold, og hun holdt sit Løfte. Hun var mig i Moders Sted og sørgede godt for mig, tørrede mit Tøj, satte Mod i mig, naar jeg var forknyt, satte mig i Rette, naar jeg blev kaad og vild, sagde mig, hvad jeg skulde og ikke skulde. — Ane var saa god og saa glad. Hun sang ved sit Arbejde, hun lo og skæmtede, og hun var rask til Haand og Mund. Der var Glød i de røde, runde Kinder, der var Ild i Øjet, der var Varme i hendes Ord. Alle holdt af Ane, og jeg lød hende, som om hun var min egen kære Moder. — Men hvorfor stod Ane saa tit og græd? Jeg spurgte, men jeg fik intet Svar. Nu forstaar jeg det. Hun havde forlovet sig med en af Fiskerlejets stolteste og modigste Fiskere. Han hed Anders Tephede, Anders Tep var hans Kendingsnavn. Han var en ældre Karl, stor og kraftig, mere livlig og spøgefuldst end andre. Han var godsindet og tjenstvillig som faa; han tog de smaa og svage i Forsvar og var i mange Ret-

ninger en brav og dygtig Fisker. Men Anders drak. Han havde været forfalden i flere Aar. Ane havde tænkt, at hun var den, som skulde hjælpe Anders ogsaa i dette Stykke, og i lange Tider smagte han ikke Brændevin. Men saa kom det over ham, især i Opblæst, naar Fiskerne ikke kunde komme paa Havet. Anders vilde være den første, ogsaa i et Svirelag. Naar han var fuld, frygtede alle hans store Kræfter og hans forgiftede Ord. Da græd Ane. Anders vaandede sig, naar han blev ædru, men Ane var raadvild. Hun var maaske den eneste, som havde Tro og Kærlighed til ham. »Hvad der skal ske, det sker«. Hun giftede sig med Anders.

Som saa mange andre Fiskerfamilier fra Nymindegab og Omegn tvang Forholdene ogsaa Anders Tep og Ane til at flytte til Esbjerg, og der kæmpede de en haard Kamp for Tilværelsen. — Deres Historie skal ikke skrives. Den vilde vise for stærkt Lys og for dyb Skygge, for udpræget Karaktertræk og for modstridende Magter. Nu er de begge døde. Alle deres gamle Venner vedblev at holde af dem, og jo vildere Stormene rasede, og jo højere Sø, de maatte sejle, jo mere trofaste stod Familie- og Vennekredsen om dem.

Fiskerne paa Havet.

a. I roligt Vejr.

„Maag Nordvest
er Hauveer bedst“.

»Veer«, siger gamle Fiskere i Stedet for Vejr, og naar man mindes dette, forstaar man Meningen af »Hauveer«.

En Havtur uden Vanskeligheder er der ikke mange af, men smaa Vanskeligheder agter man ikke paa.

Vi tager med paa Havet en Foraarsdag, naar Vinden er stadig, og Havet er slet. Vi ser Virksomheden i den travle Fisketid, naar der er nok af Sild til Mading, og naar »æ Hauskif« som Regel kommer ind med en »mejte gue Skod Fesk«, en god Fangst.

Fiskerbaaden ligger for Anker »o æ Gafsi«, i Strømløbet under de Klitter, hvorpaa Boderne ligger. Vi gaar om Bord paa Baaden og ser, hvad Fiskerne maa have med paa Turen. Foruden de mange løse Ting, som hører til Baaden eller Skibet (»æ Hauskif«) som Aarer, Baadshager, Anker, Ankertov, Sejl m. m. ser vi Kompas, en Lygte med Stearinlys, 25—30 Duftønder (Bøjer), samme Antal Gajlinger og Gajlingsten. Tov, Reb og Liner er Skibet altid velforsynet med.

Der er en »Skuelkas« (en alm. Fiskekasse) og

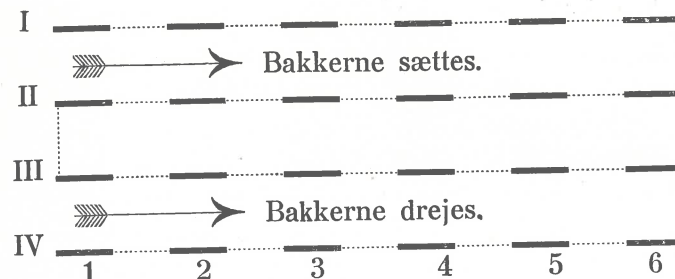
flere Hæg (Krog paa kort Skaft). Der er Pøs, Sva-ber og Kost; der er hule Træskovle, og en eller flere »Skølp« (Øsekar).

Hver af de syv Mand, som gaar ombord, er iført tykke, uldne Klæder, somme en islandsk Trøje. Havstøvlerne er tykke og solide, og de naar helt op til Skrævet. Til Hovedbedækning bruges mest en Sydvest. Hver Fisker gaar om Bord med sin »Bonnek« (Madkasse) paa Ryggen. Den indeholder Føde- og Drikkevarer for 2 à 3 Dage.

Pigerne har bragt Bakkerne ned paa Gabsiden og sat dem nær ved Skibet. Hver Pige tager Plads bag sine fire Bakker for at aflevere dem.

I samme Orden, Bakkerne her staar i, kommer de til at staa i Skibet. De faar Plads i »æ Killerum«, der er under den brede Tofte, som ligger lige bag ved Masten. Der kommer de atter til at staa i samme Orden, efter at de har været benyttet, og i samme Orden bliver de igen sat af paa Strandbred- den efter Hjemkomsten.

Paa Tegningen er vist, hvorledes Bakkerne stil- les paa Landet og i Skibet. Den punkterede Linje viser, i hvilken Orden Bakkerne sættes i Havet og attter tages ind i Skibet, »drejes«. Bakkerne er mærket I—IV; Pigerne er mærket 1—6. Den Pige, som i Dag staar som Nr. 1 med sine Bak- ker, staar til næste Havtur som Nr. 2, og Nr. 6 i Dag staar til næste Havtur som Nr. 1. Saaledes rykkes der et Nr. til højre for hver Havtur, og Nr. 6 gaar ind som Nr 1.

Denne Ordning bliver strengt overholdt, og den er nødvendig af flere Grunde. Den Bakke, som først sættes i Havet (Bakke I af 1. Piges), kaldes Halen, og den er mest udsat for at danne en Gris, uden at Pigen er Skyld deri, og hun skete Uret, om hun altid skulde staa som Nr. 1 med sine Bak- ker. Ingen Fisker vilde af samme Grund være tjent med stadig at have en Bakke staaende, hvor den var mest udsat for at tage Skade eller gaa tabt. Den Bakke, som sidst sættes i Havet, og som først drejes ind igen, kaldes Hovedet. Ingen Fisker eller Fiskerpige skal tiere end efter Tur have Ho- ved og Hale.

Kl. 10 Aften er alt bragt om Bord, Ankeret tages ind i Skibet, og Føreren tager Plads ved Roret. Med Baadshager skydes Skuden fra Land. Sejlene hejses, og Strøm og Vind sætter Skibet i Bevæ- gelse mod Udløbet under en let Brise af Nordvest. Der veksles ikke mange Ord til Afsked, selv om Hustru eller Fæstemø staar paa Strandbredden. In- gen ønsker Lykke paa Rejsen, ingen vinker med Tørklæde, Hue eller Haand. Enhver gør sin Pligt paa Hav som paa Land. Det er jo en Selvfølge.

Inden Udløbet er naaet, har Mandskabet bestemt

at sejle Vest-Sydvest ud og se at naa 3—4 Mil ud fra Gabet. Saa snart Skibet er naaet ud paa Havet, sættes Vagten. En Vagt bestaar af to Mand, hvoraf den ene tager Plads ved Roret; den anden tager Plads i Forstavnen og holder Udkig. En Vagt varer en Time. De, som ikke har Vagt, dækker sig til med Trøjer og Sejl og sover. Kl. 2—3 om Morgen loddes der, og der bliver meldt: »Tolv Favne Vand«. Føreren siger: »Skal vi sætte herfra?« Der svares ikke, men der gøres Forberedelser til at sætte. Roret lægges om, Skibet løber op mod Vinden, og Farten mindskes. Føreren spørger: »Er det saa med hver Mands Vilje og Samtykke« —.

Han standser lidt og ser sig om, og da ingen svarer, tilføjer han: »saa sætter vi til i Jesu Kristi Navn!« Mandskabet svarer, nogle højt og andre dæmpet:

»Ja, sæt i Guds Navn!«

Vind og Strøm og andre Fiskeres Redskaber, som er sat i Havet, bestemmer, i hvilken Retning Bakkerne skal sættes. Man er straks klar over, hvor meget Sejl, der skal sættes til, for at Skibet kan gaa med en passende Fart, mens Bakkerne sættes i Havet.

Det er almindeligt, at Føreren selv sætter Bakkerne. Der skal megen Øvelse til, og mange Fiskere kan ikke opnaa den Færdighed, som er nødvendig. Krogene maa ikke gribe ind i hverandre eller i Linen. Faar en Krog fat i Tøjet eller i Redskaberne, maa Tavsens rykkes i Stykker, og faar den fat i en Finger eller en Haand, kan det faa farlige Følger. Strammes Linen for meget, brister den, og strammes den for lidt, bliver den uklar.

Den Mand, som sætter Bakkerne i Havet, sidder paa en lille Forhøjning paa bagerste Tofte og ved Styrbordssiden. Yderste Ende af første Bakkes Line fastgøres til en Gajlsten, og til samme Sten fastgøres en Gajling paa ca. 20 Favne. Til denne Gajling er fastgjort »æ Gaj« (en oppustet Blære eller en Skindpose). Gajen viser, hvorfra Skibet har begyndt at sætte.

Manden, som sætter, faar Hjælp af en anden Mand, der fjerner det tomme Bakketrug og har en ny Bakke parat. Han binder Linerne sammen, sætter Gajlsten, Gajling og Duftønde mellem de enkelte Bakker. Er Farten for stærk, maa Styrmanden sejle langsommere. Sejlene mindskes, og Skøderne løsnes, eller ogsaa man sejler op imod Vinden (»bi-devind«). Er Farten for langsom, da raaber Udsætteren: »Sejl«, og Styrmanden maa vide, paa hvilken Maade Farten lettest øges. Er Vinden falden af, saa Bakkerne maa roes i Havet, da hører man Udsætteren raabe, som det passer ham: »Ro!« »Tø!« »Stavn ro!« »Stavn tø!« »Telli ro!« »Telli tø!« o. lign.

Ved 5-Tiden om Morgen er Bakkerne sat. Ankeret kastes, og Bonnikerne kommer frem. Nu trænger Mandskabet til et godt Foder, og Madskabet er vel forsynet. Fiskerne er meget maadeholdne i i Nydelsen af Spiritus paa Havet. Hver Mand har nok sin lille Brændevinsflaske, og tit er der tillige en fælles Flaske, men det taales ikke, at en Fisker drikker for meget. Under Maaltidet bliver det aftalt, hvor længe Bakkerne skal staa, inden de drejes. Man taler om forbisejlende Skibe, om Fiskere som ses for og agter, styrbords og bagbords.

Blaabjerg er forlængst tabt af Sigte. Skinner Solen, og ved man, hvad Klokken er, ved man ogsaa, hvor man har Syd og Nord, og ellers retter man sig efter Kompasset. En Sømand maa altid vide, hvor Vinden staar, og indrette sig derefter.

Vid og Lune, uskyldig Spøg og en morsom Historie korter Tiden. Ingen venter efter at faa Ordet, og ingen ler af sin egen Tale. Der er Ro til at høre en andens Tale, og var der god Mening i den, skal den nok blive husket.

Der holdes Hvil til Kl. 8 Form. Mandskabet med Undtagelse af Vagten søger Hvile, og flere sover trygt. —

Naar Bakkerne skal drejes, bliver der Uro paa Skibet. Vinden er saa heldig, at Bakkerne kan sejles ind, og enhver indtager sin Plads. Den vigtigste Plads har den Mand, som drejer. Han drejer fra samme Plads, som Bakkerne sættes ud fra. Foran ham er det Rum i Skibet, som kaldes »æ Dæend«, og i det gemmes Fangsten. Han har ogsaa foran sig et Bakketrug, hvorpaa han med stor Færdighed lægger den inddrejede Line med Kroge. Han sidder med en Hæg i højre Haand, og ser han en Fisk paa en Krog, hugger han Hægen i den og svinger den op i »æ Skueltrou«, en alm. Fiskekasse, som staar ved »æ Dæend«. Han faar ikke Tid til at pille Krogene af de fangede Fisk. Den Bestilling har en Mand, som imens kaldes »æ Skuelmester«. Han skal »skuel«, pille Krogene af de fangede Fisk. Han skal tillige fjerne Gajlsten, Gajlinger og Dufftønder, og han skal binde de 3 Liner med de 600 Kroge fast til Bakketruget med »æ Gajl-Æend«,

samt sætte de inddrejede Bakker i »æ Killerum«. Er der mange Fisk, maa han have Hjælp.

En Mand drejer 4 Bakker. Saa afløses han efter Tur, og samtidig afløses »æ Skuelmester«. Under almindelige Forhold, god Vind og Strøm og ingen større Vanskeligheder, som Brud paa Linen o. lign., drejes Bakkerne i 6 Timer. Bliver Vinden for svag eller for stærk, da maa Bakkerne roes ind, og da tager det længere Tid.

Kl. 2 Eftm. er Redskaberne hjærget. Sejlene sættes til, og der styres mod Gabet. Det er Regel, at den Mand, som har drejet Halen, sidste Bakke, skal styre til Land. Er Skibet saa heldig at naa Gabet, mens det er Flod, og Strømmen altsaa gaar ind, kan Skibet selv under Modvind sejle op til Fiskerlejet. Er Skib og Mandskab hjemme Kl. 6 Eftm., altsaa efter en Tur paa 20 Timer og hele Tiden under Sejl, da har man haft en meget god Tur.

Naar en Pige har opdaget, at Skibet er kommet, raaber hun til de andre Piger:

»Waa Folk er kommen!«

Alle Piger løber ned ad den stejle Skrænt og prøver, hvem der først kan naa ned til Skibet. Der høres intet Velkomstord, men der mærkes Glæde over, at den Tur gik saa vel. Fiskerne fortæller, at de har en god Ladning Fisk, og kan Pigerne meddele, at der er fuld Ees til næste Tur, er der Tilfredshed paa begge Sider, men Glæden skal ikke ødes af Vaneord, og den er ikke saa stor, at den kræver Ord.

Enhver Pige skynder sig at faa sine Bakker og faa undersøgt, om de er i Orden. Hun skynder sig

hjem med dem og giver sig straks til at splide op. Er Vejret godt, tager hun Plads ved en Skammel ude, for at den gamle Ees, de mange Smaadyr, som sidder paa Krogene, Snegle, Muslinger, Søstjerner o. lign. ikke skal gøre det uhyggeligt i Boden.

Fiskerne maa nu have Skibet losset. Bønderne, som »æ Lævver« (Løberen) har faaet til at møde paa Gabsiden med deres Vogne, og som har truffet Aftale om Prisen m. m., modtager Fangsten. To Fiskere stiller sig med en Bærebør ved Siden af Skibet ud for «æ Dæend». To andre Fiskere sidder i Skibet ved Fiskerummet og bruger Hægen med stor Færdighed. Der tælles højt, og naar der er 3 Snes Hvillinger i Børen, vader de to førstnævnte Fiskere i Land med den og svinger Indholdet op i Vognen. Der er ingen Prutten, men der gives Gaver fra begge Sider for at bevare det gode Forhold og for at kunne handle sammen ad Aare. Bønderne kommer med Mælk og Fløde, en Kage eller to, en Snes Æg, en Krukke Sennep eller en Fl. Brændevin. Og Fiskerne tæller 21 til en Snes, og Smaafisk som Knurhaner, Skulder, Flynder og Tunger gives i Tilgift.

Maa Fisker sælges til stedlige Opkøbere, leveres den paa Gabsiden, Prisen er da noget mindre.

Nu maa Skibet renses, og alt lægges tilrette til næste Tur. Derefter indtages der en god og nærende Middagsmad, og der kan maaske blive Ro til at sove i 3—4 Timer. Men der er udstillet en Vagt-post, tit en Fisker pige, som melder, naar Skibene begynder at liste af paa næste Tur. — Der tages

ud paa forskellige Tider i Døgnet, og Afgangstiden retter sig efter Vindstyrke, Vindretning, Flod, Ebbe, Strøm og Bølgegang. Det gælder om at være blandt de første, helst den allerførste paa Havet. De sidste maa tit sejle langt for at finde en Plads at sætte paa, som er fri for andre Baades Redskaber.

I Taage kan et Baadelag let komme til at sætte over eller ved Siden af andre Baadelags Redskaber, og da indfiltres Liner og Kroge. Man er udsat for Tab paa begge Sider. Enten kan man ikke bjærge Bakkerne, eller ogsaa man nødes til at dreje andres Bakker ind sammen med egne. Er det sket af Vanvare, er Fiskerne hensynsfulde og tjenstvillige. De hjælper hverandre paa bedste Maade, og som Brødre deler de Fangst og Redskaber. Men er det sket paa Beregning, hensynsløst og ondskabsfuldt, da kan Synderen ved Lejlighed vente sig en følelig Afstraffelse. Fiskerne paa Havet kan yde hverandre store Tjenester, men de kan ogsaa volde hverandre store Tab paa Fisk og Redskaber.

De smaa Baade, tit gamle og skrøbelige Skibsbaade, som Kystboerne syd for Gabet fiskede med i meget godt Vejr, voldte Fiskerne fra Nymindegab mange Vanskeligheder. Det var især Kystboerne fra Lønne, Hovstrup og Henneby, og de blev kaldt Lønneboer, Hovstruper og Hennebyssere. Et Kendingsnavn for dem alle, for Baade som for Mennesker var »Dyrerne«. De fiskede til eget Brug og overlod en Del af Fangsten til Naboerne. En Del Gaardmænd, Husmænd, Haandværkere, Daglejere, gamle Fiskere og store Drengene deltog i Fiskeriet fra Kysten i de smaa Baade, der kun førte 6—8 Bakker

og ikke vovede sig ret langt ud fra Kysten. Deres Redskaber blev tit sat paa tværs af Fiskernes fra Nymindegab eller ogsaa ved Siden af. »Dyrerne« var ilde set af Fiskerne fra Fiskerlejet.

b. I uroligt Vejr.

Mange Vanskeligheder har Fiskerne at overvinde især i uroligt Vejr.

Under Paalandsvind med tiltagende Styrke bliver Bølgerne snart saa høje, at Skibene maa skynde sig til Land. Men i Havet staar maaske mange af deres værdifulde Bakker, og det er et meget føleligt Tab, hvis Bakkerne og de paa dem fangede Fisk ikke kan bjærges.

Smaa Værdier for Rigmanden, men store Værdier for den fattige Fisker. Han er ærekær som en ægte Sømand. Han vover sit Liv for dem derhjemme, og han er stolt, om han under vanskelige Forhold bjærger Redskaberne og naar ind med en god Fangst.

Tit er det umuligt at sejle Gabet ind, hvorfor Skibet maa sættes paa Stranden. Da maa det lille Skib vove at sejle over de farlige Revler. Det er alvorlige Øjeblikke, og det er Livet om at gøre. En eneste Bølge kan fylde Skibet, saa det ikke længere kan sejle, men maa drive langsomt ind mod Kysten. — Værre er det, om Skibet kæntrer, og Mandskabet maa se at redde sig op paa Siden eller Bunden af den kæntrade Skude.

Under Fralandsvind vover Fiskerne sig meget langt til Søs, 6—8 Mil, hvis der kan sejles derud,

og hvis det antages, at der kan sejles hjem igen, og man ved, at Fisken staar derude. Er Kulingen meget stiv, maa der sættes fra Land, og efter at de halve Bakker er sat, og Skibet er naaet ca. 1000 Alen fra Land, afbrydes Udsætningen, og Skibet sejler tilbage ind under Land. Nogle Hundrede Alen til højre eller venstre for de Bakker, som er sat, sættes Resten. Er Kulingen saa stiv, at Bakkerne ikke kan sejles ind, da maa 4 Fiskere tage Plads paa Tofterne og ro dem ind.

Det kan være vanskeligt at faa Øje paa Duftønderne, hvis Bakkerne staar forskellige Steder, og den samme Vanskelighed indtræder, hvis Linen er gaaet i Stykker. Ikke sjældent klippes den over af en graadig Blaahaj, der har slugt en Fisk paa en Krog.

Bakkerne, som staar i Havet, flytter sig noget under stærk Strøm. Naar Vandet stiger, har vi Nordenstrøm, og da strømmer Vandet mod Syd, og naar Vandet falder, har vi Søndenstrøm, og da strømmer Vandet mod Nord. Omtrent 1 Time efter den Tid, som Almanakken angiver for Flod og Ebbe, vender Strømmen. Ved Fuldmaane har vi Flod Kl. 12 Middag og Midnat, og Ebbe Kl. 6, Morgen og Aften. En Fisker maa ikke blot kende disse Forhold, men han maa vide at indrette sig efter dem.

Bliver Fralandsvinden saa stærk, at der ikke kan krydses op imod den, og man heller ikke magter at faa Skibet frem med Aarerne, da maa man indrette sig paa at »ride Stormen af«. Det lykkes i Reglen. Springer Ankertovet, gaar man til Søs, og

flere Fiskere er blevet optaget af forbisejlende Handelskibe, ligesom ogsaa nogle er naaet over til Englands Kyst i eget Skib.

Over hele Fiskerlejet ved man Besked om, hvilke Skibe, der er naaet ind, og hvilke der er paa Havet. I uroligt Vejr holdes der skarpt Udkig af Fiskerne paa Kysten, og ses et Skib i farefulde Omstændigheder, da gøres der alt muligt for at redde Besætningen.

Det er Pigerne Pligt at sørge for, at Lygterne med tændte Stearinlys sættes paa Kaaverne ved Gabets Udløb i Havet, hvis det er saa mørkt, at Fiskerne ikke kan finde ind i det. Der er $\frac{3}{4}$ Mil til Udløbet, og tit maa Pigerne, to eller flere, vente i flere Timer, til sidste Skib er naaet ind, eller til Dagen er brudt frem. Sidste Skib lægger til Land ved Udløbet, og Pigerne faar en fornøjelig Sejlur hjem til Fiskerlejet.

Kommer et Skib ind gennem Udløbet ved Ebbetid, og der er stærk Udstrøm og ingen passende Vind, da maa Skibet lægges til Land. En Mand tager Plads ved Roret, og de 6 Fiskere gaar i Land, tager et tykt og stærkt Stykke Reb, der er fastgjort til Skibet, over Skuldrene, og under taktfast Gang haler de Skibet hjem til Fiskerlejet.

Om Fiskerne paa Havet i uroligt Vejr kan man bedst danne sig en Forestilling ved at lade Fiskerne selv fortælle derom. Endnu lever der i Sognene omkring Ringkøbing Fjord og især i Henne og Lønne en Del gamle Fiskere, og de fortæller gerne om deres farefulde Ture paa Havet.

1. Poul Hennebjerre (Poul Jensen), Søn af Gaardm. Jens Christian Hansen i Hennebjerg, nu (1923) Aftægtsmand i Kragelund, Lønne Sogn, 77 Aar, fortæller:

Det var Aaret 1874, da jeg fiskede sammen med Jens Hennebjerre (J. P. Christensen), Søn af Gaardm. Christen Jensen i Hennebjerg, der var kendt under Navnet »Lille Kræsten«. Vi var Bysbørn. Nu var vi begge gift, og hver ejede en lille Gaard. Han havde arvet sin Fødegård i Hennebjerg, og jeg havde købt en lille Gaard i Kragelund i Lønne Sogn. Han havde $1\frac{1}{4}$ Mil til Nymindegab, og jeg $\frac{1}{4}$ Mil. I Forening ejede vi Havskibet Fr. VII, som Kong Frederik den VII havde skænket Poul Frich. Vi havde i 1865 købt Skibet af Herredsfogden i Ringkøbing, der var Kurator i Poul Frichs Bo, og vi gav kun 165 Rdl. for det Skib, som engang havde kostet 700 Rdl. Vi var begge Førere og skiftedes til at have Førerskabet.

Det var i Juni Maaned, og Fisketiden nærmede sig sin Afslutning. Vi havde i den sidste Tid fisket meget lidt. Det var en gammel Regel, at Fiskene trak længere ud fra Land, naar det blev hen imod St. Hansdag. Vi sejlede ud en Foraarsaften ved 11-Tiden med en frisk Brise af Nordøst, og da vi naaede ud paa Havet, lod vi staa til for fulde Sejl i sydvestlig Retning. Kunde vi naa ud over Horns Rev, hvor der tit var hentet en god Ladning Fisk, haabede vi, at det ogsaa maatte lykkes os.

Da Solen stod op, havde vi sejlet Land af Sigte. Rimeligvis var vi naaet 6—7 Mil ud. Vi loddede og havde 18 Favne Vand, og her satte vi nu vore

24 Bakker. Efter et kort Hvil vilde vi dreje Bakkerne og søge til Land, men da havde det taget til at blæse, saa vi hverken kunde sejle eller ro. Der gik et Par Timer, og da var Blæsten blevet til Storm. Vi havde intet Valg; vi maatte forsøge at ride Stormen af. Vort Ankertov var 35 Favne, og hele Lægden blev givet ud. Kunde Ankret og Tovet holde, og kunde vi ride Stormen af?

Vor Stilling var farlig, men vi haabede jo stadig paa, at Stormen snart vilde lægge sig. Dette skete ikke, og vi maatte forberede os paa at tilbringe Dagen og Natten, hvor vi laa. Aarerne blev lagt agter ud, og en Mand sad stadig ved Roret og holdt Forstavnen lige imod Bølgerne. Tit gav det saa meget Vand i Skibet, at vi maatte skynde os at øse. Vi havde rigelig Mad og gode Klæder, men Søvn og Hvile fik vi ikke. Vi saa, at vi havde et godt og stærkt Skib, der klarede sig stolt.

Næste Dag havde Stormen taget noget af, men Søen var svær, og vi kunde fremdeles intet udrette. En ny Fare truede os. Vi var naaet ud i Nærheden af en stor, engelsk Fiskerflaade, og en Afdeling af den naaede nær hen til os. De engelske Skibe, som vi kaldte Smakker, var udmærkede Sejlere, der trods Stormen skred frem i en bestemt Orden og Rækkefølge. Englænderne fiskede ikke med Kroege, men med Trawl, Fiskegarn, og det var et stort Tab paa begge Sider baade paa Fangst og Redskaber, om deres Trawl blev indviklet i vore Kroege. De vidste, i hvilken Retning vore Redskaber var sat, og de undgik dem.

Vi fik en stor Forskrækkelse, da en Smakke styrede

hen over vort Ankertov saa tæt forbi os, at vi frygtede for, at Smakken skulde paasejle Tovet, som saa vilde drage os ned i Bølgerne. En Mand, der stod i Forstavnen, greb en Økse og var parat til at kappe Ankertovet, hvis det var sket. Heldigvis gik Smakken klar af vort Tov, og vi slap med Skrækken.

Havet var Dagen efter meget uroligt, og vi maatte tilbringe endnu en Nat i samme Stilling.

Tredje Dags Morgen havde baade Storm og Bølger lagt sig. Vi lettet Ankeret og ledte efter vore Bakker. Storm og Strøm havde flyttet dem meget. Vi fandt dem, og vi begyndte at dreje som under almindelige Forhold. Vi havde den Lykke, at Linen havde holdt under Stormen, og Kl. 10 Form. havde vi ikke blot alle vore Bakker men tillige en god Ladning Fisk. Vi havde mindst 200 Torsk og 42 Snese Hvilling foruden en Del andre Fisk.

Det blev Aften, inden vi naaaede hjem med den rige Fangst, men Fiskerne hjemme havde opdaget os, inden vi naaede Gabet. Fr. VII var kendelig ved sin høje Stavn og ved den egne Maade, hvorpaa Sejlene var stillet. Kikkerterne havde været fremme og rettet imod os, og det blev bekendt over hele Fiskerlejet, at nu kom »æ Hennehjerre«. Intet Under derfor, at vore Koner og de Fiskere, som ikke var paa Havet, stod paa Gabsiden og tog imod os. Alle vilde vide, hvorledes vi havde klaret os under Stormen, og mangan en »Gud ske Tak!« hørtes. Der faldt mange Lovord om det udmærkede Skib, og der blev set undrende paa det.

Vore Koner havde grædt for os i to lange Døgn

og opgivet Haabet om atter at se os. Nu græd de igen men af Glæde over, at vi kom tilbage. Kun Jens Hennebjerres Kone, lille »Stine Perthou« havde ikke grædt, for hun vidste intet om, at hendes Mand var taget ud, lige før Stormen brød løs.

2. Jens Kristian Tamsen (Thomsen), Søn af Husm. og Fisker Thomas Femmer (Jensen) paa Bork Mærsk, nu Husm. og Klitfoged i Lønne Klit, 68 Aar gammel, har efter Opfordring beskrevet en Havtur den 9 April 1876:

Efter de sædvanlige Forberedelser gik vi om Bord for at tage ud paa en Havtur. Vort Skib var et skrøbeligt men jævnt stort Havskib, bygget af to Baadebyggere paa Klegod: Kræ Look (Kristen Kristen) og Pæ Mogensen. Et Kendingsnavn for Skibet var »æ Tyr«. Skibets Sejl var »taanet« (farvet) mørke og brunlige, kun Topsejlet var hvidt. Vort Storsejl var kendeligt paa, at det ikke som saa mange andre Skibes Storsejl var høj i »æ Sprødnok« (det Øje i Storsejlet, hvor Spydstagen er sat).

Vi var syv Mand i Baadelaget, og vor Fører var Anders Kristensen af Nr. Lyngvig.

Storsejlet blev sat og Aarerne lagt ud, for Vinden var imod, og vi kunde ikke sejle til Udløbet.

Kl. 1 om Natten var vi udenfor, og Vagten blev sat. Vor Kurs er Vest, en Streg til Nord. Vi er to Skibe i Følge, begge fra Nymindégab. Det andet Skib er »æ stuer Opstikker«, Fører Kræ Opstrup (Kristen Nielsen), der sejler ud med samme Kurs. Under 4. Vagt forandrer Kræ Opstrup Kurs og sejler en Streg mere til højre. Vi holder Skibsraad

og bliver enige om at sejle videre med uforandret Kurs. Vi har en let Brise af Sydvest, og da vi antager, at vi er naaet 4—5 Mil ud, forbereder vi os paa at sætte vore Bakker. Under Stilhed fremsiges de sædvanlige Ord, og de 24 Bakker bliver sat. Da det er Ruskregn, og Vindstyrken tager til, finder vi det klogest straks at begynde at dreje Bakkerne. Da vi har faaet de 16 Bakker ind, har vi en stiv Kuling af Sydvest, og da vi har langt til Gabet og maa sejle med Sidevind, bryder vi Linen og lader de 8 Bakker staa. Vi sætter alt det Sejl til, som Skibet kan bære, og det skyder en god Fart hjemad. Da vi har sejlet en Time, siger Føreren: »Vi maa give Storsejlet 3 Reb«. Dette sker, og atter sejler vi en høj Sø. For at naa Gabet har vi sejlet i Sydøst, men da Vinden er Sydvest, bliver det snart for farligt at sejle med Siden til Søerne; thi vi er udsat for at kuldsejle. Vort Skib kan ikke bære de Sejl, det har oppe. Vi maa have »æ Sprød«, (Sprydtagen i Storsejlet) taget ned og Storsejlet dannet om til et kileformet Sejl, og vi maa styre lige mod Land. Farten øges, som Stormen tager til, men Faren for os er mindre.

Vi ser Kræ Opstrup et langt Stykke til Luvart. Han styrer samme Retning som vi, og han naar ind paa os, da hans Skib kan bære mere Sejl. En vældig Sø indhenter os, og den fylder vort Agterskib med Vand, hvorved vor Forstavn hæves, og Masten peger skraat bagud. Vi slaar »Skotterne« (Skillevægene) ned, for at Vandet kan fordeles over hele Skibet, og vi faar travlt med at øse. Det gaar for langsomt med Skovlene, og Spande har vi in-

gen af. Vi griber derfor Madkaserne, som flyder om i Lasten, og de kommer til at gøre god Nytte.

Efter en halv Time kan vi sejle igen, men nu er Stormen bleven saa stærk, at Skibet kun kan bære en to-rebet Fok. Vi spejdede efter Land, og efter fire Timers Sejlads faar vi Land i Sigte. Vi mener, at vi er ud for Skodbjærge mellem Bjerregaard og Havrvig, ca. to Mil Nord for Nymindegab.

Da vi nærmede os Landet, ser vi kun Braadsøer foran os. Vi bereder os paa, hvad der kan ske, og trækker Støvlerne af. Vejen er os vist, saa lige ind som muligt, og Agterstavnen mod de høje og mægtige Søer. Vi slap heldig over yderste Revle, og vi er nu nær ved Land.

»Aa!«, siger en af vore Folk, »der fik Kræ Opstrup for meget«.

Vi ser alle tilbage. Paa yderste Revle var Skibet forsvundet, begravet i en vældig Sø. Et Øjeblik efter ser vi Skibet ligge paa Siden.

Vor Fører raaber højt:

»Nu passer enhver sit! Vi kan ingen Hjælp yde, og nu faar vi snart den sidste Sø. Jeg ved, at vort Skib er ret hængt (stillet), men jeg vil, at I skal se det«.

En mægtig Sø naaede os. Vor Agterstavn blev hævet meget højt, og derefter for Skibet ned, som om det vilde gemme sig i Havet, men stødte saa haardt mod Strandbredden, at vor Topsejlsstang, som var fastgjordt til Klyverbommen, stødte mod Skibets Bund og gik ud mellem et Par »Svøb« (Bundfjæl).

De to Mænd, som havde Plads i Forstavnen, da

Skibet stødte, sprang fra det og kom lykkelig i Land. Skibet krængedes om paa Siden og fyldtes med Vand. Vi sprang fra det ud i Havstokken og blev der grebet af de to Mænd, som først var kommet i Land. De tog hverandre i Hænderne, og den yderste kunde vove sig langt ud, stolende paa den og dem, som stod højere oppe.

Vore Blikke rettedes efter Kræ Opstrup. Vi saa Skibet drive indenfor yderste Revle. Det drev saa rask imod Nord, som en Mand kan gaa, og vi fulgte det. Peder Stage løb til Havrvig for at gøre Mandskabet ved Redningsstationen bekendt med Ulykken. Længe saa vi de to Mænd, der sad paa Siden af det krængede Skib. Men saa gik Skibet rund, som vi siger. Masten knækkede, og de to Mænd forsvandt. Kort efter drev det døde Havskib i Land, og tavse saa vi, at ikke et Menneske fulgte det. — Der blev sendt Bud til Redningsstationen, at der var intet for Mandskabet at udrette.

Mandskabet, som druknede, bestod af følgende Mænd:

1. Fører Kræ Opstrup (Kristen Nielsen), Husm., Bork Mærsk, gift.
2. Fisker Jens Kr. Ibsen, Husm., Nymindegab, gift.
3. Fisker Hans Lauesen, Husm., Nr. Bork, gift.
4. Fisker Niels Nymand (Nielsen), Husm., Klegod, gift.
5. Fisker Jens Skjældmos. Husm., Klegod, gift.
6. Fisker Niels Outrup (Johansen), Husm., Krage-lund, gift.

Skibet ejedes af Gaardm. Anders Pedersen paa Bork Mærsk, der selv havde været Fisker og Fører af dette Skib.

Vi gik tavse tilbage til vort Skib og fik det bragt længere op paa Strandbredden. Saa gik vi til Bjerregaard, hvor vi fik tørre Klæder og varm Mad. To Mænd blev tilbage paa Bjerregaard. De bragte Fisk og Redskaber fra Havet til Fjorden, hvor saa en Baad fra Gabet skulde hente det. — Vort Skib blev gjort i Stand, og en Dag i godt Vejr hentede vi det og sejlede det hjem i Fiskerlejet.

Samme Dag strandede der to andre Skibe mellem Udløbet og Bjerregaard. Føreren for det ene Skib var Kristian Muff (Nielsen) af Slægten Muff paa Bjerregaard, nu i Varde. Det andet Skibs Fører var Jennewold (Enevold Jepsen), Husm. i Aargab. Alle Mand blev reddet, men de havde tabt en Trediedel af Bakkerne. — — —

Foruden Storm og Søer truer ogsaa de saakaldte Grundsøer, som Søfolk og Fiskere ved at fortælle om. Grundsøer er meget sjældne, og man kender ikke Grunden til, at de opstaar. Selv i roligt Vejr kan en Grundsø naa en ualmindelig Højde og volde store Ulykker. — En gammel Skibskaptajn, Søren Høy paa Lyngtoft, har fortalt, at en Dag han sad i sin Kahyt, og det var roligt Vejr, hørte han pludselig Havet i Oprør, og han mærkede, at Skibet krængede stærkt. Han skyndte sig op paa Dækket, og da havde Søen oversprøjtet Skibet, og paa Dækket laa en Del Sand fra Havets Bund, som Søen havde ført med.

Gamle, troværdige Folk ved Nymindegab fortæller, at ved Aar 1855 kom en mægtig Grundsø, der løb over Odden mellem Havet og Gabet, fyldte Gabet og satte Skibene op mod den stejle Skrænt,

En Gaardmand fra Nr. Nebel, Jens Stræggaard, der holdt paa Gabsiden med et Læs Fisk, saa Søen komme og skyndte sig at køre op ad den meget stejle »Optræk«, men der indhentede Søen ham, slog Bagsmækken ind i Vognen, og Fiskene spildtes, men han reddede sig selv og Hestene.

Samme Aar var en Mængde Arbejdere i Gang med at regulere og uddybe Møllestrømmen fra Filsø til Vesterhavet under Ledelse af den i Egnen kendte Christian Stammose. Skønt Strømmen ligger $1\frac{1}{2}$ Mil Syd for Fiskerlejet ved Nymindegab, mærkedes den mægtige Sø ikke blot i Møllestrømmen, men helt til Filsø. Arbejderne maatte skynde sig op, og i lang Tid talte Egnens Befolkning om den mærkelige Sø.

c. I Havsnød.

»Druknet ved en Fiskerbaads Kæntring i Nymindegab« er en Anmærkning, som ses mange Steder i Kirkebøgerne for de Sogne, hvor Fiskerne havde hjemme. At anføre de druknedes Navne, Stand og Stilling, Dagen, da de druknede, da deres Lig drev i Land, og da det blev begravet, Slægtskabsforhold, Hjemsted, Alder m. m., som Kirkebøgerne oplyser om, vilde fylde alt for meget. Her skal kun fortælles om enkelte Baadelag, som har været i saa stor Havsnød, at mange maatte lade deres Liv.

Den 8. Juni 1869.

Baadelaget bestod af:

1. Fører Christen Christensen, Husm., Hovstrup, gift.
2. Fisker Graves Christensen, Hovstrup, Ungkarl.
3. Fisker Hans Adersen, Husm., Hovstrup, gift.
4. Fisker Niels Jørgensen, Husm., Nr. Nebel, gift.
5. Fisker Kjeld Salomonsen, Husm., Skyhede, gift.
6. Fisker Johannes Tysker (Jensen), Husm., Hovstrup, gift.

Baaden blev kaldt »æ Houstrup Skif« og havde sit Leje ved »æ Ud'e-Gaf«, lige ved Udløbet. Boderne laa ved de yderste Klitter og lige ud for Hovstrup.

Baadelaget var taget ud om Aftenen den 7. Juni. I den tidlige Morgenstund Dagen efter rejste der sig en Storm, og Fiskerne maatte søge til Land. — Fiskerpigerne fra Boderne og mange af Hovstrup Bys Mænd og Kvinder stod paa de yderste Klitter og saa efter »waa Folk«. Der stod den gamle Baadfører, Gaardm. Adser Christensen fra Hovstrup, hvis Søn var med, og der stod hans Søster Stine, hvis to Sønner Christen og Graves Christensen var med. De saa Baaden nærme sig Gabsmundingen, og de saa en mægtig Sø begrave den. Da Baaden igen kom op, var den kæntræt, og Folkene skyllet bort fra den. De druknede alle paa een Mand nær. Det var Johannes Jensen fra Hovstrup. Han reddede sig til Land ved at klynge sig til en Aare.

Førerens Lig drev i Land paa Oksby Strand den 8. Juli og blev begravet paa Henne Kirkegaard den 13. Juli.

Graves Christensens Lig blev ikke fundet og genkendt.

Hans Adsersens Lig drev ind paa Hovstrup Strand og blev begravet paa Henne Kirkegaard den 14. Juni.

Niels Jørgensens Lig drev ind i Ribe Aa, hvor det blev genkendt af Fiskere, som slog Græs i Engene. Det blev begravet paa Nr. Nebel Kirkegaard.

Kjeld Salomonsens Lig drev ind ved List, hvor det blev genkendt og begravet paa Sild.

Den 6. Juni 1873.

Baadelaget bestod af:

1. Fører Peder Christian Nielsen, Husm., Lønne Klint, gift.
2. Fisker Niels Christensen, Husm., og Baadebygger, Sdr. Bork Mærsk, gift.
3. Fisker Ole Jensen, Husm., Lyngtoft, gift.
4. Fisker Jakob Lauridsen, Husm., Lønne Klint, gift.
5. Fisker Niels Thygesen, Husm., N. Bork, gift.
6. Fisker Kristen Maagaard (Nielsen), Husm., Lønne Klint, Ungkarl.
7. Fisker Hans Jespersen, Husm., Nr. Bork, gift.

Baaden og Baadelaget blev kaldt »æ lille Kjærk« efter Føreren, som blev kaldt saaledes. Baaden laa midt i Fiskerlejet ved Nymindegab, og Boderne laa i Midten af den Klynge Boder, som da laa paa Brinkerne ved Strømløbet. Baadelaget var modigt og maaske lidt for forvovent, og den Dag, Ulykken skete, var der kun faa Baade paa Havet.

Der blev holdt skarpt Udkig efter de indgaaende Baade, og det blev set, at en Baad »sejlede« om i Gabsmundingen »En Skif forlist i æ Ud'e-Gaf« blev

hvisket af nogle og raabt af andre, og snart var Ulykken bekendt over hele Fiskerlejet. Fire Fiskerbaade, vel bemandede, sejlede til Udløbet for om muligt at komme de skibbrudne til Hjælp. To Baade, som havde været paa Havet, var gaaet i Land paa Odden Nord for Udløbet. To af de Baade, som sejlede fra Fiskerlejet mod Udløbet, lagde til Land for at se og yde Hjælp for de to paa Odden strandede Baade, men her var alle kommet vel i Land. De to andre Baade skyndte sig til Udløbet og saa der den kæntrede Baad. Af Mærker paa Bakketruge, Duflønder m. m., som drev i Land Syd for Udløbet, da Vinden var Nordvest, saa man, at det forliste Baadelag var »æ lille Kjærk«.

En gammel Fisker og Baadfører fra Nymindegab, Anders Pedersen, fortæller:

Vi opdagede, at en Mand drev mod Syd ca. 150 Alen fra Land, og at han havde klynget sig til et Stykke Træ. Heldigvis drev Manden ind imod Land et Sted, hvor der var forholdsvis smult Vand, og da der tilfældigvis laa en lille Baad paa Strandbredden, gik vi i den, og uden synderlig Livsfare tog vi ud og bjærgede Manden. Da vi nærmede os til ham, kendte han flere af os, som han nævnede ved Navn. Vi fik ham op i Baaden, men da sank han sammen, og da vi kom til Land, løb en Mand til Nr. Nebel for at hente Lægen. En Time efter var Manden saa rask, at han kunde gaa sammen med os paa Strandbredden, og der blev sendt Afbud til Lægen. Manden, som blev reddet, var Hans Jespersen i Nr. Bork.

Den 9. April 1876.

Fører Christen Nielsen (Opstrup) og hans Baadelag.

Ulykken er beskrevet af Fisker Jens Kr. Thomsen under »Fiskerne paa Havet« »I uroligt Vejr«.

Den 13. April 1887.

Baadelaget bestod af:

1. Fører Laust Kr. Jensen, Husm., Lønne Klint, gift.
2. Fisker Søren Andersen Laustsen, Husm., Lønne Klint, gift.
3. Fisker Søren Thomsen Hansen, Husm., Bjerregaard, gift.
4. Fisker Morten Sørensen, Husm., Klegod, gift.
5. Fisker Knud Kjærk Nielsen, Nr. Lyngvig, Ungkarl.
6. Fisker Jeppe Nielsen, Sdr. Bork, Ungkarl.

Ulykken har et Øjensvidne, daværende Fisker i Søren Thygesens Baadelag, nuværende Baadmand ved Redningsbaaden »Nymindegab«, Husm. i Lønne Klint, Peder Jensen Pedersen, beskrevet saaledes:

Den 12te April 1887 var Vinden vestlig, men det blæste ikke meget. Der var god Fangst, og Baadene ved Nymindegab tog ud paa Fiskeri. I den tidlige Morgenstund, den 13. April, havde det begyndt at blæse, hvorfor de ni Baadelag, som var paa Havet, skyndte sig at bjærge Bakkerne og komme i Land. Op paa Formiddagen var Vinden bleven stiv, vestlig Kuling, og der var høj Søgang paa Revlerne og paa den Sandbarre, som ligger udenfor Gabet.

De seks Baadelag er gaaet gennem Indløbet, og

Baadene lagt til Land. Der mangler endnu tre Baadelag: Laust Kr. Jensen, Søren Thygesen og Smeden, Jens Nielsen. Først kom Laust Kr. Jensen. Da han er paa Sandbarren, kom en vældig Sø, og den lille Baad løb et kort Stykke paa Toppen af Søen, indtil den fyldtes med Vand og sejlede om. Det lykkedes de fire Mand at kravle op paa Siden af Baaden. Den femte Mand havde Brystet mellem Vanterne, men Benene var indviklet i Liner og Kroge, og han kunde ikke komme op. Det var Morten Sørensen. Den sjette Mand, Søren Andersen Laustsen, blev skyllet bort fra Skibet, da det kuldsejlede. Et Øjeblik efter var han forsvundet.

Søren Thygesen kom 4—500 Alen bagefter. Han og Mandskabet havde set Ulykken foran og gjorde klar til at redde. I mindre end ti Minutter var Søren Thygesen ved Siden af den kæntrade Baad. De fire Mand blev reddet, da Baadene stødte, men Morten Sørensen kunde ikke frigøre sig, og Storm og Bølger tvang Søren Thygesen bort fra ham. Men Søren Thygesen og hans Mandskab raabte til ham.

»Vi kommer igen. Det kan Du stole paa!«

Og de kom snart igen. En Ende blev kastet til Morten Sørensen. Den greb han og blev halet over.

Ulykken skete ved Ti-Tiden om Formiddagen. — Noget efter kom Smeden med sit gode Skib, det første ved Gabet, som han havde forsynet med Dæk. Han var en dristig, modig og beregnende Fisker. Han blev paa Havet, til Strømmen vendte og løb ind i Gabet. Da var Faren mindre, og han slap ind.

Den 18. Maj 1894.

Baadelaget bestod af:

1. Fører Jens Kristian Præst (Jensen), Husm., Lønne Klint, gift.
2. Fisker Niels Kristian Jensen, Nymindegab, gift.
3. Fisker Peder Andersen, Nymindegab, gift.
4. Fisker Niels Jan Simonsen, Nymindegab, Ungk.

Baaden hed »Trækfuglen« og var et af de ny og bedre Skibe med Dæk og Sænkekøl.

Skibet forliste den 18. Maj 1894, og hele Besætningen druknede. Ulykken skete 2—3 Mil til Søs. Ingen saa, hvorledes det gik til, men Niels Johnsen Høy, Fører af Fiskerbaaden »Svanen«, der var paa Havet samme Dag, har fortalt om den farefulde Havtur, og hvor de sidst saa »Trækfuglen«:

Den 17. Maj om Aftenen stod vi paa Lodsbyrget og saa Møllerne i Sdr. og Nr. Bork gaa for stiv, nordlig Kuling. Vi gik derefter til Sengs, men lidt over Midnat havde vi en let Brise fra Nord, og Fiskerne fra Nymindegab tog ud paa Havet med deres Redskaber.

Havet var »slet«, og vi lod staa til i Retning af VNV. Vi skulde langt ud, da Fiskene stod derude. Efter et Par Timers Sejlads saa vi en Lysbøje, lagt ud af engelske Damptrawlere paa et Sted, hvor der var grundet Vand og høj Søgang. — Vi sejlede uden for den engelske Fiskerflaade for at faa Plads til at sætte vore Bakker.

Vi var i Følge med to andre Baade, nemlig »Odin« med Iver Kristian Kristensen som Fører og »Trækfuglen« med Jens Kristian Præst (Jensen) som Fører. — Da vi var henved tre Mil ude, mindskede

vi Sejl og gjorde klar til at sætte. De to andre Baadelag prajede os, om vi vilde sætte her, hvortil vi svarede ja. I Læ af os satte »Odin«, og i Læ af »Odin« satte »Trækfuglen«. Vi gik alle i Vest med vore Bakker og med sædvanligt Rum for hvert enkelt Baadelag.

Da vi i vort Baadelag havde sat 16 Bakker, begyndte vi at drage dem ind igen, fordi Kulingen tog til. Kl. 12 Middag bestemte vi os til at efterlade de tre sidste Bakker. Vi satte saa meget Sejl til, som »Svanen« kunde bære, og skyndte os til Land. Det samme gjorde »Odin«, men »Trækfuglen« blev ved at dreje, og snart tabte vi Baaden af Syne. Vinden var nu bleven til Storm af Nordvest, og Søen blev svær. — Vi løb ind mellem de engelske Damptrawlere og passerede den samme Lysbøje, som vi havde set, da vi sejlede ud.

Paa Hjemturen 1 à 2 Mil fra Land prajede vi »Haabet«, en Fiskerbaad fra Nymindegab, ført af Kristen Thuesen, der endnu ikke var færdig med at dreje.

Vi kom lykkelig og vel Gabet ind, Kl. 2 Eftm., og det samme var Tilfældet med »Odin«. Vi blev liggende ved Udløbet for at yde Hjælp, naar de to Baade kom. Redningsbaaden »Nymindegab« kom tilstede og blev sat i Vandet, færdig til at gaa ud.

Hen imod Aften kom der Meddelelse gennem Telefonen, at Kristen Thuesen var kommen i Land ud for Kærgaard, og at hele Baadelaget var reddet.

Vi anede, at »Trækfuglen« var forlist, og Mandskabet druknet.

Hen paa Sommeren drev Ligene i Land og blev

genkendt. Et af Ligene havde et Uhr, der viste 1 og nogle Minutter. Vi sluttede, at ved den Tid var Ulykken sket.

Foraaret efter blev »Trækfuglen« funden af en tysk Trawler paa den Banke, hvor vi havde set Lysbøjen. Navnebrædtet blev taget af og sendt til Nymindegab.

Samme Dag forliste en Fiskerbaad fra Søndervig. Fem druknede, og to blev reddet.

Den 20. Maj 1894 skrev »Ringkøbing Amts Dagblad« om

Ulykken paa Vesterhavet:

Som meddelt i forrige Nr. er det en stor Ulykke, der atter er sket ved Vesterhavets Kyst, idet fem Fiskere er druknet ud for Hovvig.

Baaden tilhørte Hans Aa, Søndervig, og førtes af hans to Sønner, Jeppe og Jens Kristensen. Jeppe efterlader sig Hustru og to Børn, Jens Hustru og et Barn. Desuden efterlader de sig to gamle Forældre. De andre forulykkede er: Jeppe Rahbjerg, der efterlader sig Hustru og fire Børn samt to gamle Forældre, Niels Bjege og Niels Nielsen, der begge var ugifte.

De to, der reddedes, var Laurids Burmister og Jens Hansen, begge ugifte.

Fredag Morgen (den 18. Maj) omkring Kl. 4 tog de paa Havet, og det var da stille Vejr. Først op ad Dagen begyndte det at lufte op, og da det omkring ved Middag gik over til Blæst, fandt de det raadeligst at søge Land, uden at de troede, at der var Grund til Fare. — Da Baaden kom ind til den

første Revle, blev den, da den var nede i en Bølgedal, kastet noget om paa Siden mod Vinden, og da den skulde op igen, blev den fuldstændig kastet om og kæntrade og laa straks efter med Bunden i Vejret. Det lykkedes dem dog alle at faa fat i Baaden, men en Braadsø har rimeligvis straks efter kastet dem af allesammen, og de fem forsvandt i Bølgerne. De to, der reddedes, fik fat i flydende Genstande fra Baaden, den ene i en Aare, den anden i Baadens Spryd, der ved Kæntringen var gaaet af, og ved at klamre sig fast dertil lykkedes det dem at frelse Livet. De drev begge 12—1400 Alen Syd paa, hvor de kom i Land. Laurids Burmister blev halet ind ved Aaren, og Jens Hansen fik tilkastet en Line, som han fik fat i.

De var en Del forkomne efter Turen, men ved god Pleje kom de snart til Kræfter igen.

Men de fem blev derude, og derhjemme sidder Hustru og Børn og gamle Forældre, der er dyb, overvældende Sorg i disse Hjem, det er et haadt Slag, og det er ikke alene deres kære, men det er deres Forsørgere, der er borte, saavel for Hustru og Børn som for de gamle, der er opslidt i denne farlige Gerning. Her vil straks være Anledning for den nydannede Komite for »Harboøre-Fundet« til at gribe ind.

Pastor Schamby, Holmsland, besøgte straks efter Ulykken de efterladte i deres Hjem, hvor han søgte at trøste dem i deres Sorg, samtidig med at han lovede at gøre, hvad han kunde for at hindre den materielle Nød.

I Lørdags drev et af de forulykkedes Lig i Land

ved Aargab, man antog, at det var en af Hans Aas Sønner.

Af de mange Ulykker, som ramte Baadelag, der gik ud fra Kysten, og som var i nær Slægt med Fiskerne ved Nymindegab, skal her blot omtales:

Ulykken den 1. April 1896.

Baadelaget bestod af:

1. Fører Chr. Olesen Enevoldsen, Husm., Aargab, gift.
2. Fisker Søren Andersen Jensen, Husm., Aargab, gift.
3. Fisker Peder Enevoldsen, Husm., Aargab, gift.
4. Fisker Jens Andersen Larsen, Klegod, Ungkarl.
5. Fisker Niels Marius Christensen, Sdr. Bork, Ungkarl.

Baaden hed »Forsøget«. Den var bygget Sommeren før, og den ansaas for en af de solideste Baade, som Fiskerne hidtil var gaaet ud med. Den ejedes af de tre i Baadelaget førstnævnte Mænd, gifte og bosatte i Aargab (Renderne). De to unge Karle havde ingen Redskaber, men de skulde have en fastsat Hyre.

Om Eftermiddagen den 31. Marts, Tirsdagen efter Palmesøndag, tog fire Baade, to fra Aargab og to fra Sdr. Lyngvig, paa Havet for første Gang i dette Aars Foraarsfiskeri, og hver Baad var bemannet med fire eller fem Fiskere.

For en god Vind sejlede Baadene i flere Timer langt ud paa Havet og satte Bakkerne. Da Dagen gryede, begyndte de at tage Krogene ind. Kort efter tog det til at blæse af Nordvest, og Havet rejste sig. Fiskerne maatte efterlade en Del af deres Bakker og skynde sig til Land. Blæsten blev til Storm, og Havet skummede stærkt.

Baadelagenes nære Slægt, Forældre, Hustruer og Børn, stod paa de yderste Klitter og fulgte med ængstelige Blikke enhver Baad, som gik gennem Brændingen til Land. — Kl. 2 om Eftm. den 1. April kom den første Baad ind uden Uheld. Det var en af Baadene fra Aargab. Kort efter kom ogsaa de to Baade fra Sdr. Lyngvig til Land, og intet Meneskeliv var gaaet tabt. Tilbage var »Forsøget«. Kl. 3 kom Baaden og stod ind over Revene, hvor Havet nu stod i Brod. Baaden kom lykkelig over yderste Revle, og man haabede, at Faren var forbi. Da rejste der sig en vældig Braadsø bag Baaden og hævede dens Bagstavn højt op, hvorefter Baaden for ned i Dybet og blev helt begravet af Bølgerne. Man antager, at Forstavnen havde stødt imod Havbunden. Klyverbommen var brudt, og Masten var gaaet i tre Stykker. Folkene blev alle skyllet bort fra Skibet.

Da de blev set paa Havoverfladen, havde Søren Andersen Jensen klynget sig til en Aare, og Peder Enevoldsen til et Stykke af Masten. De tre andre forsvandt et Øjeblik efter i Bølgerne. Der gik stærk Strøm imod Syd, og Peder Enevoldsen drev ca. 2500 Alen. Saa svigtede Kræfterne ham. Han slap Mastestumpen og druknede.

Søren Andersen Jensen drev henved 6000 Alen mod Syd, baaret oppe af Aaren og fulgt af en stor Skare Fiskere paa Strandbredden, der forgæves prøvede at gribe ham. Da svigtede Kræfterne ogsaa for ham. Han mistede Bevidstheden og slap Aaren. Men da sprang Enevold Enevoldsen, en Broder til Peder Enevoldsen og min Hjemmelsmand, med en Line om Livet ud efter ham. Det lykkedes for ham at gribe den bevidstløse Mand, og begge blev draget ind paa Strandbredden.

Søren A. Jensen blev kørt til sit Fødehjem, den nærmeste Gaard ved Landingsstedet. Han ansaas for død, men efter ihærdig Anvendelse af Oplivningsøvelser kom han til Live, inden Lægen fra Ringkøbing kom tilstede.

Dagen efter, Skærtorsdag, fandt Strandfoged Jens Dahl, Bjerregaard, Ligene af Chr. O. Enevoldsen, Peder Enevoldsen og Jens A. Larsen. Ligene var drevet i Land ud for Gødelen (hvor nu Udløbet er). De førstnævnte Lig begravdes paa Havrvigs Kirkegaard, og den sidstnævnte Lig paa Nr. Lyngvigs. — Niels M. Christensens Lig drev først i Land et Par Maaneder efter ud for Hovstrup og blev begravet paa Sdr. Bork Kirkegaard.

»Forsøget« drev i Land ud for Hovstrup, knust og ødelagt.

Enevold Enevoldsen er siden tildelt Redningsmedaljen.

En ca. 3½ Alen høj Mindesten er rejst ved Rennerne i Aargab, og paa den staar der:

MINDE OVER
CHR. OLESEN ENEVOLDSEN,
f. i Aargab d. 17. Oktober 1871.

PEDER ENEVOLDSEN,
f. i Haurvig d. 8. August 1870.

JENS A. LARSEN,
f. i Klegod d. 3. September 1875.

N. MARIUS CHRISTENSEN
f. i S. Bork d. 4. Maj 1872.

FORULYKKET PAA VESTERHAVET DEN 1. APRIL 1896.

HERRE, SKE DIN VILJE!

FRA ESBJERG FISKERIFORENING.

8. Fiskerne paa Landet.

a. Ved Landbruget.

Naar Fiskeriet ved Nymindegab holdt op ved Midsommer, rejste saa godt som alle bort. Boderne stod tomme, og kun faa Skibe blev tilbage.

De fleste Fiskere havde hjemme paa Klitten, den 5—6 Mil lange, smalle Landtange mellem Ringkøbing Fjord og Vesterhavet. Nogle boede paa Holmsland, og enkelte havde hjemme i Sognene Øst for Fjorden. Af Sognene ved Nymindegab, hvor der boede mange Fiskere, maa især nævnes Henne og Lønne samt Sdr. og Nr. Bork.

De gifte og bosiddende Fiskere gik næsten alle tilbage til Landbruget. Af Fortegnelser over Baadelag ses det, at Fiskerne mest var Gaardmænd og Husmænd. Landbruget var de flestes Hovednæringsvej, og i Foraarstiden dreves Fiskeriet som en nødvendig Bifortjeneste.

De faa, gifte Fiskere, som ikke havde Landbrug af nogen Betydning, holdt sig til Fjordfiskeriet, som til Tider kunde være meget indbringende. Der var ogsaa megen Fortjeneste ved at sejle med Fragt paa Fjorden. Endnu var der noget at sejle med mellem Ringkøbing og Nymindegab, og Folk, som boede paa Klitten, maatte sejle ret meget hjem fra

Ringkøbing og fra Sognene Øst for Fjorden. Paa Klitten findes intet Ler og derfor heller ingen Teglværker. Mursten og Tømmer maa sejles dertil. Tørvejord findes heller ikke, og Tørvene sejlede man over Fjorden fra Lønborg.

I Høbæjrgningstiden, Juli og August, saa man flere Fiskerbaade lægge til ved Tipperhusene. De blev ladet med Hø, som blev sejlet over til Klitten. Høet blev bjærget paa de store Tipper- og Værnenge, og mange, baade Gaardmænd og Husmænd, havde tjent Pengene til »æ Hjølej« — Lejen af Parcellerne — ved Fiskeriet. — Landbrug og Fiskeri var knyttet saa nøje sammen, at den ene Virksomhed betingede en fordelagtig Drift af den anden.

En gammel Gaardmand, Christen Torbensen i Hovvig, der havde drevet Havfiskeriet lige til Slutningen af forrige Aarhundrede, indrømmede: »Vor Jord var god nok, men vi forstod ikke at drive den. Nu har vi lært det, og nu staar vi os meget bedre.«

Fiskepigerne tog en Sommertjeneste fra Midsommer til Mikkelssdag. Den ene drog den anden med hen til fjerne og ukendte Egne. Paa Nørholm ved Varde, Bygholm ved Horsens og Trøjborg i Sønderjylland har der tjent mange Fiskerpiger. De var dygtige, sunde og stærke, rappe til Arbejdet, skrappe i Munden. Den almindelige Sommerløn var 70—80 Kr. Nogle tog fast Tjeneste, blev borte i flere Aar, blev gift og bosat i fjerne Egne. — Mange af de unge Fiskere tog Leen paa Nakken og drog til Sønderjylland for at slaa Græs i Engene. — De fleste, baade Karle og Piger, søgte hjem i Efteraaret og

tog Del i det travle Vinterarbejde, saa alt, Klæder og Redskaber, var i Orden til Foraarsfiskeriet.

b. Ved Redskaberne.

Hampetraaden, som benyttedes til Tavser (Kenser), Liner og Vodgarn m. m. blev spundet i Fiskernes Hjem, indtil Tvistet, Bomuldsgarnet, kom frem i Midten af forrige Aarhundrede og blev mere og mere benyttet.

Hampen blev dyrket i de vestlige Sogne i Jylland. Fiskerne heglede den paa en almindelig Hegle. Den rensede Hamp blev dokket op, en Haandfuld i hver Dokke, og Blaaren blev samlet i »Trimler«, smaa, runde Bundter.

Kvinderne spandt Hampen paa en stor Hamperokke. En bevægelig Stang, der naaede fra Gulv til Loft, stod ved Siden af Rokken. En Snor var fastgjort til Stangens øverste Ende, og en Dokke Hamp blev bundet til Stangen med denne Snor.

Hamperokken havde en ejendommelig, snurrende Lyd. Kvinden, som spandt, maatte bruge sine Øjne, Hænder og Fødder. Hun maatte passe paa, at Traaden blev jævn og glat, og med Fingrene redte hun op i de lange og stride Tjavser, som Hampen bestod af, mens hun traadte Rokkehjulet.

Hampen gav en stram Lugt i Huset, og Hamperokken med Hampestangen stod næsten altid i Stuen, og i en ledig Stund fik den Lov at snurre. Selvfølgelig blev den mest brugt om Vinteren, og skulde en Tranlampe give Lys i en lav, lille Stue, hvor maaske endog to Rokker var i Gang, mens samtidig Fiskeren »standede«, istandsatte Redska-

berne, mens Børnene lærte Lektier, da var det nødvendigt, at et Barn stod ved Lampen og hvert Øjeblik rettede ved Sivvægen.

Naar Hampen var spundet, skulde den tvindes. Dette skete paa Hamperokken, men den Bestilling tilkom Fiskeren. Mange Fiskere, selv ældre Mænd, kunde baade spinde, tvinde og vinde.

Den fineste og bedste Hampetraad blev udset til Tavser og til Bindegarn, især Vodgarn, og dertil blev to Traade tvundet sammen. Resten blev mest anvendt til »Gajl«, Liner, og dertil blev tre Traade tvundet sammen.

Den af to Traade tvundne Traad, som var bestemt til Tavser, blev ikke vundet i Nøgler, men afhaspet om «æ Tausssprød», et 22 Tommer langt Bræt, hvorom man vandt 50 Omgange. Saa brød man Traaden, skar det afhaspede over og havde nu 50 Streng, hvoraf der kunde slaas 50 Tavser »o æ Tausrold«.

»Æ Tausrold«, Tavserollen, var en lille praktisk Indretning, som ved Hjælp af en Trækile anbragtes paa Bordet i Dagligstuen. Rollen var omtrent en Alen høj. Der var et Haandsving øverst oppe, hvorved man drev et lille Tandhjul, der sad paa en Træskive, og hvori Tænderne ikke viste udad, men fremad, parallelt med Aksen. Tandhjulet, der var ca. 3 Tommer i Tværmaal, drev to smaa Drivere med ned og lidt skraat udadvisende Akser, til hvilke Strengens to Ender paa en sindrig Maade og i en Fart kunde fastgøres og løsnes. Et lille Blylod, forsynet med en Krog, blev hængt paa Strengen. Man trak paa Haandsvinget, til Strengen var snoet til-

strækkelig. Saa snurrede Loddet rundt, mens en Finger langsomt gled mellem Strengene op til Drivene, og Tavsens var slaaet.

Den tvundne Traad, som skulde benyttes til Bindegarn til Vod, Aaleruser og lignende, blev vundet i Nøgler. Fiskeren, som bandt, benyttede en Binde-naal af Træ, og paa denne kunde der sidde en meget lang Traad. Maskerne blev knyttet over en »Skjæld«, en lille Pind paa 3—4 Tommers Længde. Pindens Tykkelse viste Maskernes Størrelse. Den ejendommelige Knude, den samme som Kvinderne knytter, naar de filerer, skal der megen Øvelse til at slaa med Færdighed. I et godt bundet Garn fandt man ikke en eneste Maske, som var for stor — den skulde Fiskene nok finde ud igennem — og der fandtes ikke en Knude, som ikke var slaaet efter Regelen.

Den tvundne Traad, som benyttedes til »Kajl«, ogsaa kaldet »Bolk«, Kabbel eller Line, blev slaaet paa en Rebslagerbane. En Mand stod ved Forrollen og drejede Tandhjulet, som igen drejede de 3 Drivere. En anden Mand fastgjorde Enderne paa de tre Drivere og gik langsomt med Garnnøglerne hen til til modsatte Ende af Banen, der var ca. 140 Alen lang, og lagde Traadene paa Opstanderne. Naar Traadene var snoet, gik Manden langsomt tilbage og samlede Traadene om «æ Lægstok», Toppen, som Rebslagerne kalder den. Under Lægningen drejede den tredje Mand »Hvirvelen«, et Haandsving paa en Slæde. — Den færdige Line blev strakt og derefter vundet op om en Vinde.

En Line var slaaet af 9 Traade, mens der til en Tavse kun brugtes fire.

Paa disse gamle Rebslagerbaner blev der tillige slaaet Gajlinger, som alm. var 22 Favne. De blev slaaet af tre Strengene ny eller gamle Liner.

En Gajling var altsaa slaaet af 27 Traade.

Der sloges ogsaa Reb til Teller (i Vodgarn) og til Faller (i Sejl) samt til andet Brug og af forskellig Tykkelse.

Blaaren, som var heglet fra, blev spundet for sig selv paa Hamperokken, der bar en Opstander med en Blaarihække. Man lod Børn og gamle Kvinder, som ikke saa godt, spinde Blaaren.

Traaden af Blaaren blev tvundet og bundet til »Raaegaan« (Radgarn) og »Kroggaan« (Kroggarn), som blev sat ved Ruserne, dels lige ud og dels i Krinkelkroge for at narre Fiskene ind i Ruserne.

Naar Hampen var spundet, tvundet, vundet, bundet eller slaaet, kom der en streng Dag for Fiskerne, da Kajl, Gajlinger, Ruser og Radgarn m. m. skulde tjæres. — Der brugtes brun Tjære, som blev stærkt opvarmet i to store Jerngryder. Naar Tjæren i den ene Gryde var brugt, eller den var bleven for meget afkølet, var den anden Gryde Tjære opvarmet og blev benyttet.

Tre Mand var i Arbejde med Tjæringen. Den ene Mand bandt Linerne sammen og sørgede for, at Snoren var klar til at løbe ud. Den anden Mand stod med et Stykke Træ, der havde en Kløft i nederste Ende, som blev holdt ned i Gryden, og hvormed Linen blev trykket ned til Grydens Bund. Den tredje Mand halede Linen gennem en Klemme paa Grydens Rand. Klemmen tjente til at fjerne den overflødige Tjære.

Naar de tre Mænd var færdige med at tjære Liner, Gajlinger og Reb — Tavserne blev ikke tjæret — maatte de tjære Garnet, som brugtes til Ruser i Fjorden. Garnet blev dyppet ned i den varme Tjære og derefter vredet med Hænderne. Hvad der var tjæret, blev hængt til Tøring.

Nu skulde Hænderne renses, og dertil brugtes Smør eller Fedt. Den brune Tjære lod sig ikke vaskes af, men Slid ved Fiskeriet fjernede med Tiden den brune Farve. Værre var det, at nogle fik Vabler i Hænderne af den varme Tjære og den megen Halen og Vriden.

Tjæren varmedes over et Fyrhul i Jorden udenfor Huset; thi kogte Tjæren over paa Skorstenen, kunde Huset let brænde. Den Kone eller Pige, som passede Fyringen, brugte mest Træ dertil, og var Ilden ikke villig til at brænde, dyppede hun Træet i Tjæren, men det maatte Fiskerne ikke saa vel se. Ogsaa hun blev mærket af Tjæren, og alt, hvad hun og Fiskerne rørte ved, bar Mærke af Dagens Arbejde. I hele Huset var der en stram Lugt, men dette maatte man finde sig i. Alle vidste:

„Beg og Tjære
er Baadmands Ære“.

De gamle Fiskere lavede selv Krogene af Jerntraad. Der var dog kun faa, som gav sig af med den Bestilling, og de, som kunde lave gode Kroge, var meget søgt. — Traaden blev hugget i Stykker paa 2—3 Tommers Længde. Den ene Ende blev filet spids, og der skulde megen Færdighed til at skære en god »Holk« (Modhage). Der blev slaaet smaa Hak i den

modsatte Ende, saa Krogen kunde surres fast til Tavsens. Krogen fik den rigtige Bøjning, og derefter skulde den fortinnes. Hvorledes det gik til, var en Hemmelighed. De, som ikke var øvede og ikke havde faaet paalidelige Oplysninger om Fremgangsmaaden, kunde ikke udføre dette Arbejde. Der fortælles om nogle, som loddede en Gryde Kroege sammen til en uformelig og værdiløs Masse.

De hjemmelavede Kroege havde den Fordel, at de kunde lade sig rykke ud, hvis de fik fat i Træ eller lignende, som ikke gav efter. Derefter kunde de bøjes tilbage. Fabrikskroge, som kom i Handelen og blev anvendt i Stedet for de hjemmelavede, var af Staal, og fik de fat i noget, som ikke gav efter, sprang enten Krog eller Tavse. Med Tiden blev Fabrikskroge mere bøjelige.

Fiskerne havde travlt hele Vinteren med at faa Bakkerne færdige. Kroge skulde fastgøres til Tavserne, og Tavserne til Linerne. Gamle Liner, Tavsere og Kroege skulde efterses, og hvad der var beskadiget eller opslidt, maatte erstattes med nyt. De gamle Kroege skulde hvæsses en Gang aarlig, og havde Fiskerpigen været forsømmelig med Renholdelsen og ikke flittigt benyttet Oliekluden, da havde Rusten ødelagt mange Kroege.

Bakkestruge slog Fiskeren selv sammen, og tiltroede han sig ikke Dygtighed nok til at lave Duftønder, Splidstokke, Skamle, Kasser og Kister, da henvendte han sig til en Bødker eller en Snedker.

Et Bakkestrug var et Bræt af tyndt Træ, 30×24 Tommer, med flere Lister. Kroge dækkede, naar Maddingen var sat paa dem, to Trediedele af Fla-

den, og de tre sammenknyttede Liner dækkede den sidste Tredjedel.

Til en Lod Bakker hørte 10 à 12 Bakkestruge.

En Duftønde var en Bøje af Træ, formet som en Kegle. Den lodrette Højde var en Alen, og Grundfiadens Tværmaal var 6—8 Tommer. I Toppen sad en »Lægind«, Løber.

Til en Lod Bakker hørte 5 à 6 Duftønder.

En Splidstok blev dannet af en 24 Tommer lang Pind, $\frac{3}{4} \times \frac{3}{4}$ Tomme tyk. Der blev savet et 18 Tommer langt Snit $\frac{1}{4}$ Tomme fra Kanten. Den smalle, fastsiddende Liste blev formet og glattet, saa de 200 Kroege kunde sættes paa den, naar Fiskerpigen var ved at »splide« op, og fra Splidstokken tog hun igen Kroge, naar hun »eeste«. — Kroge blev dækket af »æ Splidstoklaag«, en tynd Liste, $\frac{3}{4}$ Tomme bred, der blev bundet fast til Splidstokken og forhindrede, at Kroge kom i Uorden. — Den fri Ende i Splidstokken, som ingen Kroege bar, blev tilspidset og afrundet, saa den passede i et skraat boret Hul i en Eesskammel.

Til en Lod Bakker hørte 36 Splidstokke eller 3 til hver Bakke.

Bakkestruge og Splidstokke satte Fiskerpigen en Ære i at holde rene og hvide. Duftønder blev beget og tjæret, saa de var vandtætte.

Træet var mærket med skaarne Bogstaver. Hans Nielsens Mærke var H. N. Samme Mærke havde Hans Nielsen paa sine Liner og Gajlinger, men der var Bogstaverne udgravet i smaa Horn- eller Blyplader, som var fastgjort til Linen og til Gajlingen.

De to Fiskerpiger, som var i Bod sammen, sør-

gede for de nødvendige Straamaatter, som brugtes til at klæde Bodens indvendige Sider med. De brugtes fra Aar til andet, og skulde der bindes ny Maatter, fik Pigen opgivet, hvor mange Fag, der var i Boden, samt et Fags Bredde og skraa Højde. De 4—5 Traade af Kajl eller af optrævlet Tov, der hang ned fra en Bjælke i Stuen, tjente som Rendingarn. og smaa Lokker af stride Straa tjente som Islet og blev bundet fast til de nedhængende Traade med gamle Tavser. — Maatterne hæftedes op med Pinde. De lunede, og de forskønnede Boden. — En Skægmaatte, bundet om et Stykke Reb, blev anbragt mellem Sengene og Taget for at lune og for at beskytte Sengetøjet.

c. I Opblæst.

Opblæst kalder Fiskerne den Vind, som gør det umuligt for dem at tage ud paa Havet.

Under Fralandsvind vover de sig langt ud, selv naar det blæser hult, og selv om de maa bruge Aarerne eller krydse op mod Vinden for at komme hjem. Der er da ingen Vanskeligheder ved at lande eller ved at gaa ind gennem Gabet. — Under Paa-landsvind maa de være forsigtige, og gennem Aarene havde de lært mange Farer at kende, som der er ved at gaa gennem Brændingen ind til Kysten eller gennem Udløbet ind i Gabet. — Vindretning og Vindstyrke, tiltagende eller flovende Kuling er en Fisker altid klar over. Kan han ikke se sit Skib og Fløjen paa Mastetoppen, saa ser han efter Fløjen paa en lille kort Stang, der er anbragt enten paa Husets Gavlende eller ogsaa, den er fastgjort til en

af Pælene i Stejlen udenfor Vinduerne. Ligger Stejlen eller Huset i Læ af Sandklitter, da staar Fløjstangen paa en af dem, og Fløjen eller Vimplen viser Vindretningen.

Naar Fiskeren har set op paa Fløjen, ser han efter Skylaget, og gamle, erfarne Fiskere har en sjælden Evne, ikke til at spaa om Vind og Vejr, men til at danne vigtige Slutninger af det, de ser.

Den gamle Opstikker stod tit længe i Opblæst og saa ud over Havet og op til Skyerne, og sagde han: »Vi faar snart en Brøler af Nordvest«, eller ogsaa: »Lad os takke Gud for, at vort Skib ligger der, og vi staar her«, da vidste alle, at man kunde sove videre i Opblæst.

De unge Karle og Piger samt Drejerne, som fik fast Løn, glædede sig ved Fritiden. De, som ikke havde for langt til Hjemmet, søgte dertil og tog en eller to af Vennerne med. Men mange fandt det morsomt ved Gabet. Der blev leget og spøgt i Borderne, og der blev sunget og fortalt om Oplevelser. I Opblæst søgte mange af de unge fra de nærmeste Byer ud til Gabet. Flere Fiskere kunde spille paa Harmonika og Violin, og i Kroen var der Dans og Lystighed. De unge morede sig, og Kromanden tjente Penge. — Gifte Fiskere, som havde deres Hjem i Nærheden af Gabet, tog i Reglen hjem i Opblæst og arbejdede ved Landbruget. Sæden skulde lægges, Tørvene graves, og Klynene kastes. Fiskerne fra Klitten havde for langt hjem. Nogle ældre Fiskere blev ved Fiskerlejet, dels for at have Øje med Ungdommen, og dels fordi de fandt Behag i Livet under Opblæst.

Samplingspladsen var Kroen. I »Sprogforeningens Almanak« for 1894 har J. N. H. Skumsager under Titlen »Virkelighedsbilleder« skildret de store, kraftige Skikkelser, mest Søfolk og Fiskere, som samledes i Skænkestuen i Opblæst sammen med andre betydelige Mænd i Egnen. Tegningerne er af Carl H. F. Schmidt.

Menneskene skifter, men kun langsomt ændres Formerne for Livet. En Meneskealder efter »Virkelighedsbilleder« fra 1847 er Kroen fremdeles Samplingsplads. Endnu har trofast Kærlighed staaet sin Prøve, selv om eller rettere fordi Formerne har været meget fri og naturlige. De unge følger endnu de »gamle fra Fædrene nedarvede Sæder og Skikke«. Men de har andre Navne, de Folk, som nu er i Forgrunden. Den gamle Lods, Niels Christian Nielsen, er død, og hans to Sønner, Anders og Svenning Nielsen har indtaget hans Plads. Den gamle Pramskipper, Hans Lønne, er heller ikke mere, men Sønnen, Claus Lønne (Hansen), og med ham en stor Trop af Skippere fra Egnen fører Udviklingen videre. De gamle, kendte Baadførere er gaaet bort, mange blev derude, men deres Sønner lægger nu Haanden paa Rorpinden og ser efter Braadsørerne. Egnens gamle, stovte Bønder er kørt træet og stedt til Hvile, men Sønnerne er rykket frem og har arvet Tømme og Pisk.

I Kroen samles endnu Søfolk og Fiskere, Bønder og Landkrabber, Jægere og Strandtyve, mislykkede Genier og tørstige Sjæle, og Opblæst er til Gavn for Kromanden. Talen føres i Sømandssproget. En gik over Stag, en anden kovendte, nogle

kæntrede eller kuldsejlede, løb paa Grund eller blev lagt op. Nogle kunde ikke hitte Løbet og maatte have Lods om Bord. Nogle sejlede for strygende Medbør, andre krydsede op mod Vinden eller laa forankret. Tømmermændene havde travlt med at kalfatre Skuderne.

Den blandede Forsamling skaalede, drak og sang. Prisen paa en Kaffepunch var fire Skilling (10 Øre). Det var fordelagtigt for Kromanden, at Glasset, som Brændevinen blev maalt i, var lille, og det var heldigt for Gæsterne, thi der vankede mange Omgange, for den ene vilde ikke drikke paa de andres Regning. Som Afslutning paa Soldet gav Kromanden en Omgang, hvorfor hans Skaal blev udbragt med stor Begejstring. Gæsterne rejste sig om de lange Borde, svingede med Kopperne, klinkede, og talte saa ingen kunde ane, at flere i dette urolige Selskab husede dyb Alvor og knugende Tung-sind:

Mell.: God save the king

Manden med Glas i Haand,
stolt af sin høje Aand,
føler sig stor.
Rask, men dog from han er,
Ret og Pligt har han kær,
ej han en Uven ser
paa viden Jord.

Herlige Druesaft!
Du gyder Ungdomskraft
i gammelt Bryst.
Glas i Haand hos en Ven,
ser han sin Vaar igen,
glemmer, at den svandt hen,
nyder dens Lyst.

Skønt du, o stolte Hav!
 blev mangen Sømands Grav,
 elsker han dig.
 Dog, ser han Fødestavn,
 staar han med udbredt Favn,
 jubler sin Piges Navn,
 er lykkelig.

Paa vilde Bølgers Ryg
 vugges han stolt og tryg,
 mindes sin Mø.
 Inderlig Kærlighed
 lønner hans Daad, han ved
 men sveg hans Mø sin Ed,
 da kan han dø.

Hil dig, o elskte Sø!
 Hil hver en trofast Mø!
 Stemmer i Kor:
 Hil Druens skønne Blod!
 Hil Troskab, Fryd og Mod!
 Hil hver en blid og god
 Borger i Nord.

Utallige er de Historier, som fortælles om Fiskerne i Opblæst. Den lille Prøve, som her gengives, kan passende kaldes

Da Franskmanden skulde dø.

I Kroen havde de en Hankat, som var kommet i Land fra et fransk Skib. Den blev derfor kaldt Franksmanden. — Den var usædvanlig stor og klog, og da den tillige var meget dygtig til at stjæle, blev Ane, Krokonen, ked af den og lovede sin Mand, Jes Christensen, og sin Farbroder, Thomas Christensen, hver to Kaffepuncher, hvis de vilde drukne

Franskmanden. De fangede Katten, fik den i en Sæk, hvori der var lagt en Sten, og gik ned til Gabet med den. De kastede den i Gabet og gik hjem til Ane for at hæve Betalingen. Krokonen sagde dem Tak, skænkede dem den første Punch og bad Pigen skænke den anden, hvorefter hun gik et Ærinde i Byen. Da Pigen kom ud i Køkkenet, saa hun Mærker af Kattens vaade Poter paa Køkkenbordet. Enten havde der været Hul paa Sækken, eller ogsaa Mændene havde glemt at binde for den.

Om Eftermiddagen samledes mange Gæster i Kroen og deriblandt flere Jægere, hvoriblandt Peder Mørk. Der blev talt om, hvem der bedst kunde skyde Katten, som var dødsdømt. Da der altid skulde drives Løjer med Peder, holdt nogle paa, at den kunde han let skyde, mens andre mente, at det var umnligt for ham. Der blev talt om, at Franskmanden maaske var en Heks, som hverken kunde druknes eller skydes. Der blev indgaaet mange Væddemaal, og Peder Mørk, der havde ladet med Rævehagl, var ivrig efter at vise sin Dygtighed. Staldkarlen, Kristen Kraashjerre, fangede Katten og fik en Strikke om Halsen paa den for at binde den til en Pæl. Katten var ikke vænnet til Reb og holdt ikke af Spøg, hvorfor den gjorde mange Krumspring. Staldkarlen var bange for Peder Bøsse, og da Katten sad roligt et Øjeblik, brændte Peder løs. Staldkarlen slap Rebet, og Katten sprang. Peder Mørk fik nok aldrig at vide, at Gavtyven, der holdt paa, at han ikke kunde skyde Katten, havde pillet Rævehaglene ud af Bøssen.

»Den Tofte ligger ikke rigtig under mig. Han stod op for at lægge den til Rette, men da gik han bagover, faldt i Vandet og druknede«. Det kender vi fra »Faderen« af Bjørnstjerne Bjørnson. Det er kendt og forstaaet, hvor der er Søfolk og Fiskere. Det vilde være haardt og ukærligt at sige om en gammel og udtjent Sømand eller Fisker: »Han druknede sig selv«. Det siger man heller ikke her, men derimod: »Han gik i Gabet«.

„Ædle Broder, bedste Mand og Fader!
Hvorfor greb du Dødens kolde Haand?
Tynged' Byrden dig, da foilader
dem, som knytted' Dig i kærligt Baand“.

9. Fiskehandelen.

a. Salg til Bønderne.

Først havde Fiskerne store Vanskeligheder ved at fange Fiskene, og bagefter døjede de med at faa dem solgt. Handelen drejede sig mest om »Hvilling«* og Torsk, de to Fiskearter, som der fangedes flest af, og som gav den største Fortjeneste. — Det ansaas for en god Havtur, naar en Baad kom ind med 50 Snese »Hvilling« og 100 Torsk. Rokker og Skader var der tit mange af, men de var ikke meget efterspurgt, og det samme var Tilfældet med Pig- og Blaaahajer. Helleflynder var en fin Fisk. Den solgtes til stedlige Opkøbere til Forsendelse. Det var sjældent at fange en Helleflynder paa 50—60 Pund, men det kunde ske, og den blev godt betalt. »Stenlaks« var ikke meget anset, og de gik i Klasse med Torsk. Det samme var Tilfældet med de saakaldte »Kulmuler« (Kulmund eller Biister). »Sjøkokke« (Knurhaner) fangedes der mange af, men de gav lille eller ingen Fortjeneste og blev givet bort til lige med anden Smaafisk. Rødspætter fangedes der en Del af, men de kostede kun lidt, og anden Fladfisk som Pighvarrer, Slethvarrer og »Bakskuld« (en Flynderart) blev næsten altid givet bort som Vederlag for Gaver og for Medhjælp. En stor Del Smaafisk blev saltet og tørret af Fiskerne og taget med til Hjemmet.

*) Kuller.

Fiskene taaler ikke at gemmes ret længe. Mange Fisk blev fordærvet og kastet i Gabet eller blev anvendt til Gødning paa Markerne i Nabosognene. Først da Salterierne blev almindelige, kunde Fiskene altid sælges om end til smaa Priser. Til Tider var der Overflødighed af Sild, saa der fangedes mange flere, end der var Brug for til Ees. Det var forbudt at fange derudover af Hensyn til Fiskeriet i Ringkøbing Fjord, og det var ogsaa forbudt at lade Voddet spænde over hele Strømløbet. Men eet er Forbud, et andet er Overholdelse. Slagterierne klagede over, at en Del Svin fra Strandbyerne havde daarligt Flæsk, og nogle mente, fordi de var fodret med Sild.

Hvad, et Baadelag fiskede, var meget forskelligt. Det gjaldt om at opdage, hvor Fiskene stod. Mængden en Havtur var saa godt som forgæves. Og vidste man, hvor der var en god Fangst, forbød Vinden maaske at sejle ud. Føjede Vinden sig saa vel, at Baadene kunde gaa ud 30—40 Gange i Løbet af Foraaret, da klagedes der ikke over Vinden.

Gaardm. Anders Simonsen, Sdr. Bork Mærsk, var i flere Aar den betydeligste Mellemandler ved Gabet. Fiskerne henvendte sig til ham for at faa Fisk solgt, og Bønderne, som kom til Gabet for at købe et Læs Fisk, fik Anvisning af Anders Simonsen. Han nød ubetinget Tillid fra begge Sider. Han kendte Fiskerne, og han kendte Bønderne, og han handlede saaledes, at begge Parter var tilfredse, og Forbindelsen kunde vedligeholdes.

»Levere« (Løbere) kaldes de Folk, som løb omkring i Sognene, tit flere Mil ind i Landet, tog Be-

stilling paa Fisk og bragte Bud, naar den kunde hentes. De var et meget vigtigt Led mellem Fiskerne og Bønderne.

I Havvejrdsdage kunde der være 20—30 Vogne efter Fisk, og Gabsiden lignede en stor Markedsplads. Der bededes i Kroen, og der drak man Lidkøb.

I Gaarden blev der travlt med at gøre Fiskeren, naar Manden kom hjem med den. Naboerne delte tit et Læs, og der deltes ud til fattige. Fisk var en billig og god Føde.

Prisen var meget lille. Den var den samme over hele Fiskerlejet, og den gik kun meget lidt op fra Aar til andet. I 1870 kostede en Snes Hvilling 75 Øre, og en Torsk 50 Øre. — Da der var stor Forskel paa Fiskenes Størrelse, og det først ved Aarhundredets Slutning blev almindeligt at sælge efter Vægt, havde man en Kasse af en bestemt Størrelse, som kunde rumme 3 Snes Hvilling af almindelig Størrelse. Forlangte en af Parterne, at Fiskemaalet skulde bruges, blev Fiskene hverken talt eller vejjet. Hvillingerne kunde være saa smaa, at der skulde syv Snes til at fylde Kassen.

Torsken blev gjort »talfærre«. Det vil sige: Der blev regnet indtil 25 Stk. til en Snes, hvis de var under gennemsnitlig 8 Pund Stykket.

b. Salg til Salterierne.

Fiskerne har selv begyndt Salterierne.

De gamle Fiskere, som ikke kunde sælge Fiskeren til Bønderne i fersk Tilstand, og som boede i Nærhed af Nymindegab, tog den hjem, rensede, saltede og tørrede den, og solgte den i Løbet af Sommeren paa Markederne i Egnen.

Som de gamle havde begyndt, saa fortsatte de yngre. To Fiskere, Baadførere og Baadejere Jens Hennebjerre, Gaardm. i Hennebjerg, død 1883, og Poul Hennebjerre, Gaardm. i Kragelund, død 1924, drev den Forretning i mange Aar. De overtog ikke blot Fiskeriet fra deres eget Baadelag, men de købte ogsaa tit af andre. De havde god Fortjeneste derved, men det var besværligt. Gaardens Drift skulde passes, Fiskeriet paa Havet passes, og Fiskeriet skulde behandles. Gamle Folk, Naboer og Børn hjalp til, men meget blev forsømt, for at Fiskeriet kunde blive passet.

I sidste Halvdel af forrige Aarhundrede var der flere driftige Mænd i Egnen, som havde Salteri ved Nymindegab og tjente mange Penge derved.

De Priser, som Fiskerne opnaaede ved at sælge til Salterierne, laa noget under, hvad de opnaaede ved at sælge til Bønderne. 1870 var den almindelige Pris ved Salg til Salterierne 66—70 Øre for en Snes Hvilling og 40—45 Øre for en Torsk. Ved Aarhundredets Stutning var Hvillingen steget til lidt over det dobbelte, hvorimod Prisen paa Torsk kun gik meget lidt op.

Nogle Baadelag havde indgaaet paa at levere alt, hvad de fiskede, til Salterierne. Bønderne, som kørte til Gabet efter et Læs Fisk, maatte derfor tit købe af et Salteri og betale betydelig mere for Fiskeriet. — Fattige Folk købte de billigere Rokker, Skader og Pighajer. Rokker og Skader saltedes lidt og blev derefter hængt til Tøring paa Stejlen og fik med en Kniv mange Flænger, for at den noget bruskagtige Fisk bedre kunde tørres og und-

gaa at blive »ram« (harsk). Pighajerne saltedes ikke. De blev flækket, ikke som Hvilling og Torsk i Bugen men i Ryggen, og Rygbenet blev taget ud. Naar de var godt tørre, og de fede og noget tranholdige Fisk var gulnet og brunet i Solen, gemtes de hen med Rokker og Skader paa Løfter og i Korngulve sammen med Torskehoveder, der for mange var en yndet Ret. De laa i Lage i nogle Timer, hvorefter de tørredes godt paa lange, tynde Stænger, som blev stukket ind gennem Munden og ud ved højre eller venstre Gellelaag. Derefter lagdes Stængerne med Torskehovederne paa op paa Stejlerne, eller ogsaa de anbragtes under Tagskæget. Børnene morede sig over de gabende Torskehoveder, hvoraf enhver syntes at ville sluge sin Formand. Naar de var godt tørre, blev de trukket paa Halmsimer og hængt op paa Hanebjælkerne. — En velstaaende Gaardmand i Lydum hentede hvert Aar et Læs Torskehoveder ved Gabet. Prisen var to Øre pr. Styk.

Naar Fiskerne solgte til Salterierne, maatte de indgaa paa, at Fiskerpigerne skulde tage Hovedet af Hvilling og Torsk samt fjerne Indvoldene og »suend« (fjerne den mørke Hinde mellem Fiskekødet og Indvoldene). Dette gav Pigerne et meget forøget Arbejde, og Fiskeleveren var kun en lille Betaling derfor.

Salteriets Folk modtog derefter Fiskeriet, som blev rensat, flækket og saltet paa Gabsiden. Torsk og Hvilling laa i grov Salt i fire Døgn, og Fisk, som Rokker, Skader og Rødspætter samt Knurhaner og Flyndere, laa et Døgn i en stærk Lage. — Naar

Fisken var saltet, blev den kørt op i »Baarndaal«, en stor Dal nær Gabet. Der blev Fisken tørret, sorteret, vejjet og bundet i Knipper, et Lispund (8 kg) i hvert Knippe Hvilling eller Torsk, og var nu færdig til at gaa i Handelen.

I godt Vejr laa Fisken udbredt Natten over, men den skulde helst vendes Morgen og Aften, Skindsiden ned om Dagen og op om Natten. I Regnvejr blev Fisken samlet i store Hobe, der dækkedes med gamle Sejl. Smaafisk tog man det ikke saa nøje med. Knurhaner, Bakskuld o. lign. vendte man med en Rive, som naar man om Sommeren »hwerr« (vender) Hø.

I nogle Aar udførte Salterierne megen Fisk i fersk Tilstand til Tyskland. Fisken blev pakket i Kurve, 100 Pund i hver. Det varede længe, inden der blev bygget et Ishus ved Nymindegab, og derfor maatte der i Varde lægges Is øverst i Kurvene. — Fisken maatte køres paa Vogn de fire Mil fra Nymindegab til Varde. Det gav større Forsendelsesomkostninger, og det tog længere Tid. Ikke sjældent, naar et Salteri modtog Afregning for en Sending, var Fortjenesten meget ringe, til Tider kunde der endog være et betydeligt Tab. Bedst lønnede Udførselen sig i Efteraaret, da Fisken bedre taalte Forsendelsen. Salterierne betalte da Hvillingen med $3\frac{1}{2}$ Øre Pundet, og flere Sendinger gav en Nettofortjeneste af 50 til 100 Procent.

1890 havde et Selskab, bestaaende af Købm. Th. Christensen, Fisker Peder Stage og Fisker Poul Hennebjerre, købt Fangsten af fem Baadelag. Foraaersfiskeriet havde været daarligt, men Efteraars-

fiskeriet bødede saa godt derpaa, at der blev god Fortjeneste til alle Parter. Den sidste Aften, Kontrakten stod ved Magt, Nyaarsaften 1890, kom Baadene ind med saa god en Fangst, at Selskabet Nyaarsdag 1891 maatte sende fem store Læs Fisk, pakket i Kurve til Stationen i Varde, hvorfra den værdifulde Sending afgik til Altona.

c. Salg af saltet og tørret Fisk.

Fisk var en meget almindelig Ret til Middag i Vestjylland, og som Følge deraf var Fisken let at sælge, men til en lille Pris. Den ferske Fisk var selvfølgelig mest skattet, men da man ikke altid kunde faa den, var saa godt som alle Hjem forsynet med saltet og tørret Fisk, ikke blot af Hvilling og Torsk men tillige med Stegefisk, som var en yndet Ret til Frokost og til Mellemmad om Eftermiddagen. »Tørre Jyder« er der tit gjort Løjer med, og de skal have en egen Behandling for at være velmagende. De skal steges paa en Riste, som er sat over Gløder paa en aaben Skorsten. De maa ikke være svedne, men brune og godt gennemstegte, og de maa derefter ligge i nogle Minutter indpakket i vaade Klude. Med en Saks fjernes Hale-, Ryg- og Bugfinnen, og Fisken klippes i smalle Strimler lige op til Ryghvirvlerne. Tallerkener med stegte Skulder og andre Flynderarter bliver tømte før de Tallerkener, som har andet Paalæg.

Salterierne ved Nymindegab havde en stor Kundekreds. De solgte til Købmændene i Byerne og paa Landet. Og det var store Partier, som Købmændene tog Bestillinger paa. Købm. I. W. Palludan i

Varde var en af de betydeligste Aftagere. Han drev selv en stor Forretning, og han solgte i Partier til andre Kolonialhandlere i Landet.

I mange Aar, før Baneforbindelsen mellem Tønder og Varde kom i Stand, saa man store Fragt-vogne fra Tønder og Tønderegnen køre til Nymindegab efter saltet og tørret Fisk. Hestene var store og stærke, og Vognene var let at kende paa de hvide Sejl, som dækkede dem. En Fragtmand kørte indtil 15 Skippund (4800 Pund). Tolden var ikke ret stor, omtrent en Tiendedel af Fiskens Værdi. Den lod man selvfølgelig Køberne betale. Egnen mellem Ribe og Tønder holdt Fiskehandlerne meget af at gæste. Folkene, der var kendt med Varen, vant til at købe den og havde Pengene.

Den Pris, som Salterierne opnaaede, laa gerne lidt under 2 Kr. for et Lispund Hvilling og 3 Kr. for et Lispund Torsk.

Mange tjente Penge ved at købe af Salterierne og tage til Marked med Fisken. Fiskehandelen ved Markederne var betydelig, og den var lige saa almindelig som Handelen med Jydepotter og Lyng-koste. Den meste Fisk blev solgt ved Markederne i Varde og Ribe. I Kolding kunde der ogsaa sælges en Del, men det kunde der ikke i Fredericia og i Vejle. Ved Markederne i Vejen, Bække, Vorbasse og Grindsted saa man store Læs Fisk fra Nymindegab. Det var mest Fiskere, som selv var kørende, der drev den Forretning. Ogsaa ved Fiskehandelen fulgte de yngre de ældres Spor. Fiskeren tog sin Søn med til Markedet og lod ham se og høre, hvorledes man handlede der, Sønnen

fik en anskuelig Undervisning, og han var ikke mere tungnem, end han kunde lære Handelsfif og Handelskneb.

Driftige Fiskehandlere købte tit store Partier paa Klitten. Der var det endnu vanskeligere for Fiskerne at faa Fangsten solgt. Opland manglede, og derfor maatte Fiskerne selv salte og tørre Fisken. I Ringkøbing var Tilførselen af fersk og saltet Fisk saa stor, at Priserne gik langt ned. En Del blev derfor solgt til Opkøbere til Levering ved Nymindegab eller ogsaa ved Tipperhusene, hvor der solgtes meget til Folk, som bjærgede Afgrøden paa Tipper og Værn. — Den Fisk, som kom fra Klitten, var let sælgelig. Klitboerne brugte mindre og bedre Salt, og de tørrede Fisken bedre. De bandt ikke et Lispund Hvilling i Knippet, men altid 20 Stk., og et Knippe vejede omtrent 14 Pund.

En gammel Fisker, Gaardm. Poul Hennebjærre i Kragelund, fortæller om sine Oplevelser ved Handelen med saltet og tørret Fisk:

Min Fader var Fisker og Gaardm. Han saltede selv en Del Fisk, som han rejste til Marked med, og jeg fik meget tidlig Lov at hjælpe til. Da jeg blev voksen, kom jeg til Fiskeriet, og efter Midsommer tog jeg Leen paa Nakken og vandrede til Tønderegnen for at slaa Græs. Jeg fik Arbejde, tjente godt og fik en god Forplejning. Jeg hørte Priserne, som de omrejsende Handelsmænd forlangte, og jeg kendte de Priser, som Salterierne ved Nymindegab opnaaede. Jeg blev snart klar over, at her var Penge at tjene.

I Sommeren 1866 kørte jeg første Gang med en

Hest de 15—16 Mil fra Nymindegab til Tønder. Jeg solgte Fisken med god Fortjeneste i Byerne omkring Tønder, og jeg tog derefter Tjeneste hos en velstaaende Gaardmand, hvis Avlskarl var bleven syg. Jeg blev der i 6 Uger og fik en efter den Tid usædvanlig stor Dagløn, en præjsisk Thaler (2 Kr. 66 Øre). Min Hest fik Lov at gaa i en Græsffenne, hvor den blev tyk og trind.

Da jeg Aaret efter var bleven gift og havde købt mig en lille Gaard i Kragelund, drev jeg ikke blot Gaarden, men jeg drev tillige Fiskeriet og Salteriet, og efter St. Hansdag drev jeg tillige Fiskehandelen. Jeg havde nu to gode og kraftige Heste, og jeg rejste til mange Markeder, til Varde, Ribe og Tønder, og jeg blev kendt med en Mængde Mennesker. — Hans Hansen fra Oksby var en gammel øvet Fiskehandler, men en Nat stjal de dog i Tønder 14 Lispund fra ham. En Tid efter var samme Mand til Marked i Bække. Han havde faaet udsolgt og havde nok mange Penge hos sig. Om Morgen efter Markedet blev han fundet død ved sin Vogn. Nogle mente, at han var bleven overfaldet og udplyndret.

Hvor meget jeg end har kørt om Natten, har jeg kun en eneste Gang været udsat for Overfald. Det var en Nat, jeg kørte til Ribe med et Læs saltet Fisk. Lidt Nord for Korsvejen, hvor siden Korskroen blev bygget, gik Vejen over en øde Hedestrækning, og der laa et meget fattigt Hus, som blev kaldt Rævekældereren, hvor visse vejfarende søgte Ly om Natten. Min Hund, der løb ved Siden af Vognen, gav sig til at gø, og jeg kunde mærke

paa Hestene, at der var noget i Vejen. Jeg opdagede en Person, som kravlede op over Bagsmækken, og jeg blev varm om Ørene. Jeg fik Tømme og Pisk i venstre Haand, og med højre Haand greb jeg en stor Torsk. Med den slog jeg løs paa Banditten, til jeg fik ham af Vognen.

Jeg naaede derefter til Ribe, men Handelen vilde slet ikke gaa. En anden Fiskehandler fra Nymindegab klagede sig at samme Grund. Vi opdagede snart, at Folk helst vilde købe af Fanøboerne. Vi lejede saa en Fanøpige til at sidde paa Vognen og forestaa Udsalget. Saa kom Kunderne og købte i den Tro, at Vognen indeholdt Fisk fra Fanø. Pigen fik en god Dagløn, og vi fik Fisken solgt til en rimelig Pris.

»Med saadanne Garn fanger man saadanne Fisk«

10. Fiskeriets Tilbagegang.

Der var mange Aarsager til Fiskeriets Tilbagegang ved Nymindegab, og de vigtigste er alt antydnet. Et enkelt Aar kunde varsle om Fremgang, men fra 1860 blev Tilbagegangen saa stor, at man ved Aar 1900 maatte spørge, om Nymindegab længere kunde kaldes et Fiskerleje. Baadelagene opløstes, Boderne stod tomme og forfaldt, og Skibene benyttede man andre Steder.

Den lange Vej til Udløbet, ca. $\frac{3}{4}$ Mil, bevirkede, at nogle flyttede Boderne dertil. Imidlertid kom Gennemskæringen af Landtangen i 1872, og Fiskerne nærede atter Haab om Fiskeriets Fremgang, men der kom ny Vanskeligheder.

Store engelske og tyske Fiskerselskaber sendte en Mængde Skibe til Jyllands Vestkyst, og det var udmygende for vore Fiskere at se de fremmede Fiskere med deres Redskaber, Trawl, fange Fisk i Mængde, som de sejlede hjem til England og Tyskland. Hvor de fremmede fiskede, kunde vore Fiskere ikke komme til, og skete det, at Krøgene tog fat i Trawlet, da blev der Tab paa begge Sider baade paa Fangst og paa Redskaber.

Vore Fiskere blev tvungne til at prøve andet, mere lønnende og mindre farligt Fiskeri. Aalefiskeriet i Ringkøbing Fjord var i nogle Aar meget

indbringende, og mange Fiskere opgav af den Grund Havfiskeriet med Kroge efter Kuller (Hvillinger) og Torsk.

I Aarene 1885—90 var Laksefiskeriet det mest lønnende. Paa Strandbredden ved begge Sider af Gabsmundingen fangedes Laks i Sildevod, naar Vinden var østlig, og Havet var »slet«, roligt. Tidlig i Foraaret kunde der opnaas 3 Kr. for Pundet, men 1 Kr. var en meget alm. Pris. Ogsaa ved Møllestrømmen, Udløbet fra Filsø, fangedes mange Laks. I Sommeren 1888 fangedes der 5—600 Pund i et Par Dage. Det var nok ikke Overdrivelse, naar der fortælles om Fiskere, som i Løbet af Sommeren havde tjent 1—2000 Kr. ved Laksefiskeriet.

Sildefiskeriet var ogsaa til en Tid meget lønnende, men da Fiskerivedtægterne satte snævre Grænser for Anvendelse af Vod, blev dette Fiskeri uden Betydning ved Nymindegab.

De unge Mænd droges bort fra det gamle Havfiskeri med Kroge, og Landbrugets Opkomst bidrog meget til, at mange baade yngre og ældre Fiskere fandt Landmandens Stilling bedre lønnet og bedre betrygget, hvorfor Fiskeriet blev opgivet.

Tiden var blevet en anden. Den almindelige Udvikling gik i Retning af større Hygge og mere kultiverede Former for Tilværelsen. Boden var ikke længere en tidssvarende Bolig. Enkelte Fiskere flyttede til Gabet med Hustru og Børn og byggede der et almindeligt Hus; men Fiskeriet var ikke saa godt, at en Familie kunde leve af det, og Fiskerne maatte søge bort fra Fiskerlejet.

Om Esbjerg Havns Betydning som Fiskerleje har

Pastor A. Thygesen Kristensen, Raklev ved Kalundborg, efter Opfordring skrevet en kort Skildring, som her gives:

Da jeg var 16 Aar, kom jeg Aar 1900 til Esbjerg for derfra at drive Fiskeri. Ved Nymindegab havde Fiskeriet i længere Tid været meget sløjt, og det egnede sig nu kun for Folk, der drev det som Bieerhverv. Fiskeriets Opkomst ved Esbjerg bevirkede, at Fiskerne søgte dertil. Nogle af de gifte flyttede dertil med Familie og Ejendele, lejede en Lejlighed og boede der for Fremtiden. Andre lod Familien blive boende hjemme i Strandbyerne og rejste selv paa Fiskeri til Esbjerg. Gifte og ugifte Fiskere boede i selve Fiskerkutteren, hvis Lukaf var saa stort, at det afgav Bolig for 5—6 Mand.

Det var jo temmelig klart, at i Konkurrencen mellem et Fiskerleje som Nymindegab paa den ene Side og Esbjerg paa den anden, vilde Esbjerg gaa af med Sejren. Esbjerg havde den store Havn med udmærkede Ind- og Udsejlingsforhold. Der kunde benyttes store Fiskekuttere, og Fiskeriet fra Esbjerg var ikke nær saa farefuldt som fra andre Steder paa Jyllands Vestkyst. Esbjerg havde tillige den Fordel, at derfra kunde der fiskes omtrent hele Aaret rundt efter Rødspætter, som altid var til at sælge, medens der ved Nymindegab kun kunde fiskes For- og Efteraar.

Fiskeriet ved Nymindegab blev vel fortsat, men det skiftede Former. Ungdommen, som skulde have traadt i de gamles Sted, kom ikke, men løste Bilet til Esbjerg. Det gamle Havfiskeri med Kroge efter Kuller og Torsk var dødsdømt.

Fortjenesten ved Kutterfiskeriet i Esbjerg var meget forskelligt. Det var ikke ualmindeligt, at en Mand uden Part i Skib eller Redskaber havde en Nettofortjeneste af 1000 Kr. aarlig.

II. Dorthea og hendes Sange.

Dorthea var Fiskerpige.

Hun er født Erhardtsen, født i Ringkøbing den 21. April 1854.

Hendes første Mand var Husm. og Fisker Mads Pedersen af Nr. Lyngvig. Med ham var hun gift i seks Aar fra 1874—80. Han og en anden Fisker fra Nr. Lyngvig, Anders Kristenssens, druknede paa Ringkøbing Fjord Natten til den 1. Aug. 1880.

Dorthea sad Enke i tre Aar. Saa giftede hun sig med Jens Nielsen, en dygtig Smed og en modig Fisker. Han var Enkemand og havde to Børn. Tre Aar efter 1886 flyttede de til Nymindegab, hvor de blev vel kendt under Navnet »æ Sme o Thea«.

Dortheas Mand og Fiskerne ved Nymindegab vovede tit Livet paa Havet og mange blev derude. Dorthea sang derom. Hun gemte sig under Mærket D. Alle Fiskere vidste, at det var Dorthea, »æ Smekuen«. Hendes Sange, der kunde synges paa kendte Melodier, blev sunget ved Nymindegab, i Nabosognene og rundt om Ringkøbing Fjord. Moderen, der gik og syslede i sit Hus eller i Fiskerboden og tænkte paa dem, som færdedes paa Havet og vovede Livet for Hjemmet, for Hustru og Børn, sang sig glad i Dortheas Sange. Børnene sang dem efter og lærte dem. Indholdet laa alle

saa nær; thi her blev sunget om Livets og Dødens Alvor. Bladene trykte Sangene, og mange af dem solgtes til Fordel for Enker og Børn. I ret mange Hjem saa man Dortheas Sange trykte som Minde-sange og indfattede i Glas og Ramme.

En lille Prøve af Dortheas Sange:

Tro i Livet.

(Dortheas Sang til sin Fæstemand Mads Pedersen)

Bort fra Kysten her vort Skib vil drage
med de kære hen til fremmed Strand.
Om de mere kommer her tilbage,
ved kun Gud, han alt bestemme kan.

Dunkle Fremtid! Sig mig, hvad du gemmer
Vil min Ven forblive tro mod mig,
eller han om føje Tid mig glemmer
og en anden Ven udkaarer sig?

Skal jeg snart igen ham se og favne
og ham møde glad og lykkelig,
eller skal jeg ham for stedse savne?
O! det var den største Sorg for mig.

Kære Mads! Naar du paa Bølgen drager,
tænk da paa din Gud og glem mig ej!
Jeg i Tanken er din tro Ledsager,
haaber, Gud velsigne vil din Vej!

Tro ej paa, hvad onde Tunger sige;
thi maaske de vil fortælle dig,
at jeg ikke mere er din Pige
men har andre kær og glemmer dig.

Det maa du ej om mig tro, du kære!
thi jeg Haand og Hjerte gav dig hen.
Din jeg er! det vil jeg altid være.
Gid vi glade mødes kan igen!

Tro i Døden.

(Dortheas Sang, da Mads Pedersen er druknet)

O, du stærke, vilde Vove!
 Hvor du dog er svær og grum!
 Dine Kræfter aldrig sove,
 pisker Havet op til Skum.
 Brat du lukker mangt et Øje
 og adskiller mangen Ven,
 fører Sjælen mod det høje
 til sin Gud i Himmelen.

Naar i disse Nætter lange
 Stormens Brøl jeg høre maa,
 da er det som Klagesange
 monne til mit Hjerte naa,
 da er det, som jeg kan høre
 Afskedssukke stødes ud;
 Vindens Vinger let dem føre
 til Forældre, Børn og Brud.

O, da tænker jeg med Smerte
 paa min Mand, min Ven saa kær
 brat han reves fra mit Hjerte,
 ej jeg ser ham mere her.
 Han har vist i Nattens Mørke
 raabt til Gud saa inderlig:
 „Vær min Theas Trøst og Styrke,
 tag min arme Sjæl til dig!“

Kunde jeg dog have rykket
 til ham i den sidste Stund!
 Kunde jeg dog have trykket
 Afskedskysset paa hans Mund!
 Ene staar jeg nu tilbage
 med de tre, de kære smaa.
 Herren vil os tro ledsage,
 det vi trygt vil stole paa.

Tre af Dortheas Sange om Fiskere i Havsnød.

I

Ulykken den 13. April 1887.

O, I Vesterhavs graadige Vande!
 I bortdrager saa mangen saa brat.
 Mange maa med Bedrøvelse sande,
 I bortrev deres kæreste Skat.

De staa med Klage
 ene tilbage,
 Herren dog vil dem ledsage.

Gud ske Lov at Vorherre mon raade
 over Bølgernes grusomme Magt.
 Han skal frelse i Nød og i Vaade,
 er vi i Bølgernes Vold vi end bragt.
 Timen han kender,
 Nøden han ender,
 alt til vort Bedste han vender.

Vi mod Nyminde vendte vort Øje,
 i April det den trettende var,
 og Gud havde velsignet vort Møje,
 hen mod Hjemmet vi higede glad.
 Bølgen vel stænkte,
 men ej vi tænkte,
 den skulde Baaden indhente.

Da kom Nøden og Faren tilstede.
 Baaden fyldtes til øverste Rand.
 I vor yderste Nød vi mon bede:
 Herre, frels os! Du ene det kan!
 Bølgerne bruser,
 Stormen den suser,
 al Ting omkring os den knuser!

Ak! da lyder et Raab til vort Hjerte,
 ingen af os forglemme det kan.

Vi maa skue med Angst og Smerte:
 Een bortdriver i brusende Vand.
 Aldrig henrinde
 kan dette Minde,
 han for vort Blik mon forsvinde.

Da kom Hjælpen fra trofaste Venner
 for vi fem, som nu reddede blev.
 Men vor Gud! du vor Sorg jo kender
 for vor Ven, som i Dybet hendrev.
 Og for hans kære,
 som Sorgen maa bære,
 trøst dem og styrk dem, o Herre!

Og til dig vi os alle nu vende:
 Tak, du Gud! at du frelste os saa!
 Og en hjertelig Tak vi opsende,
 vore Hustruer og vore smaa:
 Nøden du endte,
 Hjælpen du sendte,
 frelste mod Hjemmet vi vendte!

Ogsaa her vi vor Tak vil frembære:
 Søren Thygesen med Mandskab saa brav
 Eders Liv har i vovet, I kære!
 for at frelse os arme paa Hav.
 Gud du dem værne,
 naadig beskærme,
 Faren til dem sig ej nærme.

Vær med os, naar vi alle mon drage
 ud paa Havet at tjene vort Brød,
 før os alle med Glæde tilbage,
 frels du os, om vi stedes i Nød.
 O, fra det høje
 sign du vor Møje!
 Ofte Besvær vi maa døje.

Om det saa er din Vilje, o Herre!
 vi i Bølgen skal finde vor Grav,
 da lad Englene Sjælene bære
 til det Hjem, du de troende gav.
 Sorgernes Minde
 der monne svinde,
 der vore kære vi finde!

II.

Ulykken den 18. Maj 1894.

Vesterhavet i sin Vrede
 raset har ved vores Kyst
 og borttog saa manges Glæde,
 voldte mange Sorg i Bryst.
 Sørgende de staar tilbage,
 unge, gamle, store, smaa;
 Herren vil dem dog ledsage,
 nu de hjælpeløse staa.

Dette Aar har Gud velsignet
 deres Gerning her ved Strand;
 de hver Aften kom som hegnet
 med den rige Fangst i Land.
 Hustru, Børn og Venner møde
 dem med kærlig Omhu her,
 vil dem Dagens Slid forsøde
 efter farefuldt Besvær.

Maj den attende de droge
 ud igen ved Morgenstund.
 Op paa Dagen Bølger sloge
 højt mod Strand fra Havets Bund.
 Snart fra Telefon vi høre
 Sorgens Bud fra Søndervig,
 som kan alles Hjerter røre:
 Hos Hans Aaes fem er Lig.

Ogsaa Faren os nu truer,
 tvende Baade savnes her.
 Alle vi med Angest skuer
 gennem Bølgen Taagen nær.
 Redningsmandskab ude vare;
 da kom Bud fra sydlig Strand,
 at den ene, skønt i Fare,
 dog kom lykkelig i Land.

Ej den anden kom tilbage,
 deres kære venter dem;
 og der lyder Suk og Klage
 i de fire Sorgens Hjem.
 Ingen uden Herren kende,
 naar og hvor i dybe Hav
 deres Dage var til Ende
 i den store Fællesgrav.

Otte Børn og Enker trende
 ene nu tilbage staa.
 Herre! du dem Trøst vil sende,
 Verdens Trøst kan ej forslaa.
 Lær du dem i Ensomheden,
 at det er til deres Gavn;
 vær den bedste Ven heneden,
 lin dem Hjertets dybe Savn!

Vender dog det trætte Øje
 fra de grumme Bølger blaa;
 hæver Bikket mod det høje,
 lærer tidlig eders smaa,
 at Vorherre er en Fader,
 som dem tro forsørge vil,
 ingen han i Nød forlader,
 slaa kun eders Lid dertil.

Og bag Bakken hist derude
 sidder gamle Far og Mor,
 ser ud af den lille Rude
 efter Sønnen god og stor,

som var altid deres Glæde,
 deres Hjælp og bedste Ven.
 Begge de saa bittert græde,
 nu han kommer ej igen.

Græder ej, I kære gamle!
 glædes ved den svundne Tid,
 da I sad med ham paa Skamle
 i det lille Hjem saa blid.
 Herren Eder vil ledsage,
 snart I staar paa Gravens Bred.
 Og naar endt er Eders Dage,
 kan I møde ham med Fred.

Og lad eders Trøst det være
 alle I, som sørge maa,
 at de har paakaldt Vorherre,
 da de Undergangen saa:
 „Gode Gud! vor Synd tilgive,
 vore kære dig antag!“
 Saadan Hjertesuk Gud høre
 gennem Storm og Bølgedrag.

Og det ængster vore Tanker,
 naar de drager bort fra Land,
 at de tynde, svage Planker
 dem saa lidet skærme kan.
 Vi vil Gud dem overgive —
 han jo Havets Herre er —
 da i Døden som i Live
 sker hans Vilje med enhver.

Herre! Vilde du os give
 disse kære her til Land!
 De paa vilde Hav omdrive,
 her i Fred de hvile kan
 til den store, lyse Morgen
 bryder frem paa Herrens Bud.
 Da er glemt alt Savn, al Sorgen,
 naar vi hvile kan hos Gud.

III.

Ulykken ved Aargab den 1. April 1896.

Hvor ængstes vort Hjerte, naar Havet det bruser,
 naar Uvejret raser, og Stormen den suser,
 og Bølgen sig rejser i hele sin Vælde,
 vi ser jo saa ofte, det Livet mon gælde.

Og naar vore kære de færdes derude
 om Bord paa en lille og skrøbelig Skude,
 saa gerne, saa gerne vi Hjælpen vil bringe,
 men Menneskehjælp er mod Havet saa ringe.

Og første April! Vi ej glemmer din Kvide,
 da stod vi deroppe paa Klitterne hvide,
 Forældre og Søskende, Hustruer svage,
 og ventet' med Længsel de kære tilbage.

Men Søen blev svær, ak! da grued' vort Hjerte,
 vi kender jo godt denne knugende Smerte.
 Vi Bønner opsendte om Hjælp ud i Nøden,
 kun Herren alene kan frelse fra Døden.

Saa nær ved de kære, de hjemlige Steder —
 o Gud! du vor Vandring forunderlig leder —
 de tre Baades Mandskaber frelstes med Møje,
 de andre nedsank udi Bølgerne høje.

Fem droge de ud, een dog reddet mon blive,
 i Fædrenehjemmet han bragtes til Live;
 Forældre og Hustru rørt Hænderne folde,
 glad takke de Gud, de ham maatte beholde.

Men hist i de Hjem, hvor før Glæden var inde,
 der sidder to Enker med Sorgen i Sinde.
 Saa kort var den Fryd ved de elskedes Side,
 kun hvem det har prøvet, forstaar hvad de lide.

Nu fire Smaabørn der om Faderen spørger,
 to gamle har mistet den unge Forsørger.

Forældre, der fødte og opdrog de kære,
 med inderlig Længsel nu maa dem undvære.

Og Ynglinge tvende i kraftige Alder
 tilsammen med dem ogsaa Herren hjemkalder.
 De loved' hinanden i Livet at følge,
 de fulgtes i Døden, i brusende Bølge.

Besværlig og tung var den Afsked derhjemme,
 Forældre og Søskende aldrig det glemme,
 men ikke de tænkte, at det var den sidste,
 at Sønnen og Broderen de skulde miste.

O, sørgende Venner! I gamle og unge!
 Tab blot ikke Modet i Dagene tunge!
 Lad Troen og Haabet og Kærligheds Minde
 til Trøst og til Lindring i Hjertet oprinde.

Thi det tør vi tro, at hvad Herren os sender,
 er ikke til Straf, men til Gavn han det vender.
 En Fader saa nødig vil Barnet bedrøve,
 det sker for os bedre i Troen at øve.

Og han gav os Haab om at møde de kære,
 hvor Sorger og Synd ej skal Sjælen besvære.
 O, nej! Vi skal ikke for stedse dem savne,
 vi kan ved Guds Naade i Himlen dem favne.

Og om da end Taarerne Øjet mon væde,
 I vilde dog altid dem mindes med Glæde.
 De har ikke voldt eder Sorger og Smerte,
 kun kærlige Minder vi har udi Hjerte.

Men kommer til Herren, hvor Trøsten kun findes,
 han ser, at ved Sorgen vi bedre han vindes
 for Hjemmet deroppe, for Maalet det høje,
 hvor alt bliver klart for vort sørgende Øje.

Og er det Guds Vilje, at Bølgen skal dække
den ene, vi ved dog Guds Røst skal ham vække.
Saa hviler med Herren i Land og Vove!
Gid hist vi med eder Guds Navn kunne love!

Da Smeden og Dorthea var opdaget, maatte de
staa og sidde som Motiv for kendte Kunstmalere,
som søgte ud til Nymindegab. Frk. Thymann har
malet ypperlige Billeder af »Æ Sme o Thea«, »Sme-
den i Fiskerdragt«, »Thea paa Skrænten ved Ny-
mindegab«, »Mon æ Sme ett' snaar kommer«,
»Thea skriver til Børnene«.

Frk. Thymann malede, og Thea sang:

Thea skriver til Børnene.

Hvor herligt, naar Tanken den iler
med Hilsen til Børnene hen.
Den kommer tilbage og smiler
og bringer en Hilsen igen.

Hav Tak, ja hav Tak, kære Tanke!
du bringer mig Glæde og Fred,
faar Hjertet til hurtigt at banke,
saa Stillingen lider derved.

„Aa, kære Fru Smed! De ej blive
vemodig! Det klæder Dem ej.
De Sønner er vist nok i Live
og vandre en hæderlig Vej“.

„Nej, Thymann! Forkert De nu gætter,
De tror, jeg har Sorg udi Sind,
ser ikke, at Lykken jo sætter
af Glæde en Taare paa Kind.

Maaske ikke rigtig De fatter,
at Længselen tit er mig svær;
men Tanken om Gensyn erstatter
mig Savnet af dem, jeg har kær“.

RETTELSER:

Side 19: Knohuse rettes til Knæhuse

Side 41: „Æ lille Gøg“ rettes til „Æ lille Gøj“

Side 42: Iver Jensen rettes til Iver Jessen

A/S VARDE FOLKEBLADE
BOSTRYKKERI
"VARDE"

